

Міністерство освіти і науки України
Чернігівський промислово-економічний коледж
Київського національного університету технологій та дизайну

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник директора з НР

_____ С.В.Бондаренко

_____ 20__ р.

**Методичні вказівки щодо організації
самостійної роботи студентів
з дисципліни Кольорознавство
спеціальності
5.02020701 «Дизайн»**

Уклала

Таїшева М.М.

Розглянуто на засіданні

циклової комісії

живопису та дизайну

Протокол №__ від _____ 20__ року

Голова циклової комісії

(підпис)

1 Короткі відомості про дисципліну « Кольорознавство»

Колір найзагадковіший феномен. Колір супроводжує нас всюди. Кольорознавство – наука про колір. Має велике значення в усіх галузях образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, адже колір – один з найпотужніших засобів творення художньої форми. Саме тому навчальна дисципліна з кольорознавства посідає чільне місце серед базових дисциплін мистецької фахової освіти. Проблемами кольору займалось багато наук : фізика, естетика, етнографія, навіть археологія, а тепер є така наука як кольорознавство.

Активний розвиток дизайну диктує глибше вивчення кольорознавства для практичного застосування знань на практиці.

2 Мета і завдання вивчення дисципліни, зв'язок з іншими дисциплінами

Метою вивчення навчальної дисципліни « Кольорознавство» є отримання студентами необхідної системи знань сучасного кольорознавства. Вміти застосовувати знання на практиці як на заняттях по кольорознавству так і на практичних заняттях з живопису, художнього проектування, моделювання та макетування, шрифту.

Завданнями вивчення дисципліни « Кольорознавство» є засвоєння основного змісту курсу та на основі ґрунтовного знання предмету опанування самостійного творчого стилю, виявлення належних знань з теоретичних основ кольорознавства.

Самостійна робота студентів з « Кольорознавства» направлена на активізацію навчально-пізнавальної та художньо-творчої діяльності. Її мета збільшити творчу діяльність студентів, самовдосконалюватись та розвиватись, збільшуючи творчий потенціал.

3 Перелік знань та умінь, якими студент повинен оволодіти в результаті вивчення дисципліни

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:
знати: відповідні положення законодавства України, нормативні матеріали, які стосуються питань процесів виготовлення об'єктів предметної діяльності, системи художньо-конструкторської документації дизайн-проектів, естетичні вимоги до об'єкту предмету діяльності, закономірності композиційної організації розробок, психологічне сприйняття кольору людиною та його використання в середовищі.

вміти: використовувати базові знання фундаментальних наук в обсязі необхідному для освоєння загально-професійних дисциплін, професійно-профільовані знання з розвитку тенденцій в дизайні під час проектувальної діяльності, сучасні уявлення про принципи структурної і функціональної організації об'єктів предмету діяльності.

4 Література

Перелік основної літератури:

- 1 Арнхейм А. Искусство и визуальное восприятие, М., 2007
- 2 Волков Н.Н. Цвет в живописи, М., 1985
- 3 Иттен Иоханес. Основы цвета М. 1998.
- 4 Уилкоккс М. Синий и желтый не дают зеленый. Как получить цвет, который действительно нужен. Москва. АСТ Астрель. 2004
- 5 О.В. Ильин, К.Ю. Бондарева. Цветоведение и колористика. С.-П., 2008
- 6 Эдвардс Б. Цвет. Минск., Попурри, 2011г.
- 7 Голубева О.Л. Основы композиции., М., Искусство, 2004г.
- 8 Яремків Михайло Композиція-творчі основи зображення., Тернопіль., 2005р.

Перелік додаткової літератури:

- 9 Агостон Ж. Теория цвета и ее применение в искусстве и дизайне, М., 1982
- 11 Голубов В. Н. Пигменты и краски в живописи. М., 1989
- 12 Грегори Р. Л. Глаз и мозг, М., 1970
- 13 Зайцев А.С. Наука о цвете в живописи, М., 1986
- 14 Луизов А.В. Цвет и свет, Л., 1989
- 15 Светлова Л. П. Азбука орнамента. М., 1998
- 17 Селівачов М. Р. Лексикон української орнаментики, К., Аспект-Поліграф, 2005
- 18 Степанов Н.Н. Цвет в интерьере, К., 1985

Інформаційні ресурси

<http://www.yellow-elephant.ru>

<http://color.romanuke.com/category/holodnyie-ottenki/page/15/>

5 Словник термінів та важливі поняття з кольорознавства

У живописі, кольорознавстві, технічній естетиці, архітектурі широко використовують змішування кольорів. Основні факти в області змішування кольорів формуються у вигляді трьох законів.

1-ий закон: для кожного хроматичного кольору можна знайти інший хроматичний колір, який при змішуванні у певній пропорції з першим дає ахроматичний колір. Така пара хроматичних кольорів називається додатковими кольорами. Наприклад: до червоних кольорів додатковими кольорами будуть голубовато-зелені; до оранжевих – голубі; до жовтих –

синій; зелених-пурпурові; до жовто-зелених – фіолетові. На кольоровому крузі додаткові кольори лежать на кінцях одного діаметра.

2-й закон: змішування двох не додаткових кольорів хроматичних різних кольорових тонів дає завжди новий тон, який лежить у кольоровому крузі між кольоровими тонами змішуваних кольорів. Наприклад: змішуючи червоний і жовтий кольори одержимо оранжевий колір, змішуючи червоний і синій – фіолетовий або пурпуровий. З другого закону випливає, що із будь-яких трьох кольорів (наприклад, червоний, зелений, синій) розміщених на кольоровому крузі приблизно на однаковій віддалі один відносно одного, можна одержати, змішуючи у визначених пропорціях, всі можливі кольорові тони.

3-ий закон: результат змішування залежить від змішуваних кольорів, а не від спектрального складу світлових потоків, які викликають ці кольори. Завжди можна замінити спектральний оранжевий сумішню червоного з жовтим і колір суміші від цього не зміниться. Наслідком цього закону є те, що при змішуванні трьох і більше кольорів результат буде таким самим, якщо б по черзі змішати кольори парами, а потім скласти результати змішування цих пар. Промені, які йдуть із різних джерел ніби складаються один з одним. Такий вид змішування кольорів називають складальним або адитивним.

Кольорова асоціація- відчуття та емоції, викликані певним кольором.

Кольорові гармонії – відчутна відмінність кольоросполучень, приємне поєднання кольорів.

Контраст – різка зміна кольорів.

Нюанс – плавна зміна кольору.

Колорит- загальна сукупність кольорів в композиції.

6 Рекомендації щодо роботи студентів з літературою

Важливе місце серед самостійної роботи займає робота з літературою, яка є основним методом до самостійного оволодіння знаннями. Вивчення літератури – процес складний, який потребує вирабатці певних навичок. Тому важливо навчитися працювати з книгою. Треба опиратися на лекційний курс, розширяючи інформацію з теми. Студенти можуть користуватися бібліотекою коледжу чи електронною бібліотекою. Рекомендується супроводжувати читання записами, роблячи помітки з кожної теми, звертати увагу на ілюстрації. Важливо переглядати сучасні журнали з дизайну, щоб бути в курсі сучасних тенденцій про практичне застосування кольору в дизайні

Самостійна робота № 1

Тема: Фізичні, фізіологічні та психологічні аспекти сприйняття кольору людиною.

Мета: закріпити знання з фізіологічних, фізичних та психологічних аспектів сприйняття кольору людиною.

Питання, що виносяться на самостійне вивчення:

- 1 Символіка кольору.
- 2 Комунікативне значення кольору.
- 3 Символічне асоціативне значення кольору.

Практичне завдання:

Закінчення роботи «Інтуїтивне малювання. Колір-емоція, колір-подія.»

Література:

- 1 Кольорознавство. Таміла Печенюк. Київ. Видавництво «Грані-Т», 2010
- 2 Волков Н.Н. Цвет в живописи, М., 1985
- 3 Иттен Иоханес. Основы цвета М. 1998.

Питання для самоконтролю:

- 1 Фізична природа світла.
- 2 В чому полягає взаємозв'язок світла та кольору?
- 3 Що таке колір?
- 4 Психологічні аспекти сприйняття кольору.

1 Символіка цвета

Исторически цвет використовувався спочатку як просто зв'язувальний засіб між об'єктами, потім - знак-символ і в останній час - система мовного характеру. При визначенні свідомості та значення кольору завжди враховувались конкретні історичні умови. Спочатку людина почувствовав, що гарячі і нагріті предмети краснеють, далекі предмети в повітряному просторі голубеють, а пізніше зрозуміли, що з усіх квітів синій - «сама далеко», а красная - «найсинічіша». Становлення кольорової знакової системи протікало нерозривно з розвитком художественной культури, тому анализировать ее, а особливо понять символическое значення кольору, ізольовано від людської історії та культури неможливо. Людина сприймає інформацію в кольорі на основі свого досвіду, культури та освіти в умовах життя спільноти людей окремої країни або регіону.

Якщо колір відображає об'єкти, дійсність або якісь поняття, то він носить познавательное значення у вигляді безумовного, умовного або кодового кольорового графічного знака.

Безумовний колірний графічний знак - це кольорова документальна графіка, в якій колір є його істотним невід'ємним ознаком. Чорно-біле зображення

умовно та умовність його тим більше, ніж більше втрата кольорової інформативності. Кодове кольорове знак-символ не має ні зображення, ні асоціативного подібності з позначеним об'єктом. Для розуміння його сенсу необхідне знання тієї кольорової системи умовних символічних позначень, до якої цей символ відноситься.

2 Комунікативне значення кольору

Цвет може мати комунікативне значення, що визначає зв'язок між елементами та предметами природи; символічне вказівка на явище, предмет або сутність, і експресивне (вираження), що передає певне почуття і викликає відповідні емоції (триединство кольору). Цвет на изображение накладивается природним, тому такі експресивні характеристики, як теплий (красный), холодний (голубой), близький (жовтий), далекосхідний (синій), легкий (білий), тяжелый (черний), з часом приносять стійке значення асоціацій. Однак при оцінці емоційного впливу кольорової структури зображення іноді йдуть до музичних термінів, оскільки чисто живописний лексикон "теплий, холодний, кольоровий, кольорово-локальний, прозорий, пастозний" дає занадто обмежені визначення, не торкаючись духовності при уявленні кольору. В мистецтві виразна форма створює впечатление, а знак конкретизує його і спрямовує в певне логічне русло. Виразительность красного кольору має двояке значення - добра і зла; тепла та жування, сили та насилля, любовна страсть і кров'ю воєніченість. Знак концентрує наші почуття на конкретному явищі. В мистецтві знак поєднується з експресивним позначенням, в результаті чого отримується синтетичне з'єднання двох якостей у єдиній художественной формі. Чем богаче виразне позначення, тим яскравіше художні образи. Однак не можна змінити реальність життя з реальністю мистецтва. Виразительность не знак, а позначення, тому її потрібно створювати в мистецтві, в конкретній формі і для конкретних умов суспільного естетичного розвитку. Враховуючи різну символіку кольору та гармонію, художники поглиблюють її зміст за рахунок художньої метафоричності знаків та реалізують символіко-експресивне значення кольору. Цветное изображение объекта обладает большими интонационно-выразительными возможностями в порівнянні з чорно-білим. Принцип кольорового відтворення об'єктів - це більш активна форма вираження, так як колір, будучи невід'ємною ознакою природних об'єктів, несе в собі додаткову інформацію, яка при чорно-білому відтворенні втрачається майже повністю і лише частково компенсується за рахунок асоціативності. Тому виконати естетично повноцінне чорно-біле зображення значно важче. Чорно-біле зображення можна інтонірувати кольором. Гете, розглядаючи один і той же пейзаж через кольорові стекла, випробували різні впечатления: через жовте скло - глас радів і воспринималась тепло, красно - створювалося враження грубого насилля, сине - відчувала грусть, печаль і усні, фіолетне - віддавала незграбну тоску, оранжеве - ощущалась радість, пурпурно - ужас, зеленое - покой. Художники надають велику значення кольоровій

інтоніровці. Персоналіфікована кольорова інтоніровка була притамана візантійській та російській іконі, іранській мініатюрі розквіту, японській кольоровій гравюрі XVII-XVIII вв., Японському театру «Кабкуки» і взагалі всьому художньому мистецтву в період початку колористичного розвитку. Цвітова символіка різних епох і культур показує, що кольорові символи досить реалістичні і в різних культурах сходні. Различия більше проявляються там, де преобладає кодова кольорова символіка (кольорові знаки). Знакові відносини кольору проявляються тільки в мовній інформативі. Головне в кольоровому мові - це смислове значення кольору, тому він застосовується тоді, коли кольорові знаки не вступають в комбінацію з другом (наприклад, сигнали дорожнього Светофора), у поєднанні з другом (морська флагова сигналізація) або коли колір виконує значення буквенного символу. Различительная - первичная функция цвета. Він може виконувати не тільки окремий колір та його відтінки, але і певне об'єднання кольорів - гамма, відмінна від кольорової гама об'єктів іншого характеру. Наприклад, за кольором розрізняють окремі предмети або групи предметів: овочі та фрукти, дві футбольні або хокейні команди в різному кольорі спортивних костюмів, в спектрі розрізняють не тільки окремі кольори, але й окремі його ділянки. Виділительная функция означає не тільки факт відмінності предмета по кольору, але й особливий його характер, що враховує кольорові взаємини з навколишніми предметами або кольоровою середовищем.

Виділені кольори можуть бути слабкими й сильними (наприклад, червоне яблуко серед зеленого листя виділяється слабо, або синє небо над білим снігом виділяється слабше, ніж оранжевий костюм льоду). Серед великої групи льодовиків в оранжевих костюмах білий сніг під ноги буде виділятися сильніше. При порівнянні кольорових об'єктів спостерігається протиставлення одних кольорів інших (контраст кольорів). Наприклад, добре і гармонічно контрастирует жовта листя осені з синім небом, т. е. протипоставлені взаємно-додаткові кольори.

3 Символічне асоціативне значення кольору

Виражається в виконанні пізнавальних функцій, які прямо вказують на об'єкт і дають додаткові відомості про його сутність. Символічне значення колір придбав на ранніх етапах розвитку людства. Він пов'язаний з фізіологією людського тіла та сильними фізіологічними переживаннями, обумовленими емоційним усвідомленням "сильних" кольорових символів - білого, червоного і чорного. Ці символи існують в даний час в африканських, індійських та австралійських племенах. У них біле асоціюється з Водой, Воздухом, Чистотою, Миром і Счастьем; черное - с Землем, Нечистотами, Злом і Смертью; Красное носить промежуточное значення: Примикає до білому, позначає добрі сили, а до чорного - злі. Це відноситься також до Огню і Солнцу - согревающим і сжигающим явищами природи, до крові, тому що

кров здорового людини «чиста» і «біла», а хворого - «нечистая» і «чорна». На першій стадії діалектичного розвитку люди використовували тільки два кольори: білий та чорний, що символізують відповідно Небо та Землю, Світло і Тьму, Мужчину та Жінку, Щастя та Несчастність, Добро і Зло, Життя і Смерть. В епоху склалася громадських відносин потребувався і третій колір, який став красним. В поздние часи, коли розвиток суспільства вимагало наявності системного мови, стало застосовуватися велика кількість кольорових символів і стало закономірним, що у різних народів колірні символи перетворювалися в системи мовного характеру. Такі системи були у інків, індієць-ірокезов та інших племен. У інших давніх народів колірні символи розвивалися паралельно з основною письмовістю і формувалися в окремі знакові системи, в яких колір виражав філософсько-естетичне значення.

Самостійна робота № 2

Тема: Особливості національно – етнічного сприйняття кольору. історичні, фізіологічні та психологічні аспекти сприйняття кольору людиною.

Мета: поглиблювати знання з кольорового символізму різних країн та народів, розвивати творчий потенціал.

Питання, що виносяться на самостійне вивчення:

- 1 Кольорова символіка на діалектичному етапі розвитку.
- 2 Символіка кольору в Древньому Єгипті, Древньому Китаї, Тибеті, Індії, християнській Західній Європі, в громадянському житті Західної Європи.

Практичне завдання:

- 1 Переглянути кольорові орнаменти країн світу.
- 2 Розробити власні ескізи орнаментів народів світу.

Література:

- 1 Луизов А.В. Цвет и свет, Л., 1989
- 2 Светлова Л. П. Азбука орнамента. М., 1998
- 3 Селівачов М. Р. Лексикон української орнаментики, К., Аспект-Поліграф.

Питання для самоконтролю:

- 1 Що таке кольорові асоціації?
- 2 Явище кольорової синестезії.
- 3 Що таке кольоровий символізм?
- 4 Особливості кольорового символізму різних культурних традицій.
- 5 Християнська символіка кольору.
- 6 Сучасна символіка кольору.

Кольорова символіка на діалектичному етапі розвитку.

Виражається в виконанні познавальних функцій, які прямо вказують на об'єкт і дають додаткові відомості про його сутність. Символічне значення колір придбав на ранніх етапах розвитку людства. Він пов'язаний з фізіологією людського тіла та сильними фізіологічними переживаннями, обумовленими емоційним усвідомленням "сильних" кольорових символів - білого, червоного і чорного. Ці символи існують в даний час в африканських, індійських та австралійських племенах. У них біле асоціюється з Водой, Воздухом, Чистотою, Миром і Щастям; черное - с Землем, Нечистотами, Злом і Смертю; Красное носить промезуточное значення: Примикає до білому, позначає добрі сили, а до чорного - злі. Це відноситься також до Огню і Сонцю - согревающим і сжигающим явищами природи, до крові, тому що кров здорового людини «чиста» і «біла», а хворого - «нечистая» і «чорна».

На першій стадії діалектичного розвитку люди використовували тільки два кольори: білий та чорний, що символізують відповідно Небо та Землю, Світло і Тьму, Мужчину та Жінку, Щастье та Несчастність, Добро і Зло, Жизнь і Смерть. В епоху склалася громадських відносин потребувався і третій колір, який став красним. В поздние часи, коли розвиток суспільства вимагало наявності системного мови, стало застосовуватися велика кількість кольорових символів і стало закономірним, що у різних народів колірні символіка перетворювалася в системи мовного характеру. Такі системи були у інков, індієць-ірокезов та інших племен.

В інкському узелковому листі "кіпа" кольорів шнурів символізували події, рослини, тварини та інші предмети: білий колір позначав Світ і Сребро, пурпурний - Війна і Воїни, червоні - Багатство, зелене - Маїс, жовтий - Золото, синій - Релігія. допомогою цих кольорових знаків-символів передавалася інформація в суспільному житті та виробничих відносинах.

У індійському знаковому листі граматичну роль грали раковини і їх в'язка на шнурке, а колір позначав наступні явища: білий - світ, щастя, благополучність, чорний - нещастя, червоний - воєн, фіолетовий - небезпека і Враємбність.

У інших давніх народів колірні символіка розвивалася паралельно з основною письменністю і формувалася в окремі знакові системи, в яких колір виражав філософсько-зстетичне значення.

1 Символіка кольору в Древньому Єгипті, Древньому Китаї, Тибеті, Індії, християнській Західній Європі, в громадянському житті Західної Європи.

Символіка кольорів у країнах Востока.

В Древньому Китаї кольорова символіка була пов'язана з давньою теорією світовідведення, що визначала п'ять стихій (дерево, огонь, земля, метал та вода). Ці стихії нерозривно пов'язані з явищами природи та життям китайського народу. Цветовые символи були зібрані за країнами світла з центром світогляду посередині (жовтий колір). Цвета позначені: жовтий -

Землю, Центр Мироздання, Государство, Времена року, планету Сатурн, музична нота Чжі, плодоносящее і сладке;

зелений - Дерево, Восток, Весна, Юпітер, Дракона, Підданих, ноту Цзюе, гибкое и кислое; красный - Огонь, Південь, Лето, Марс, Фенікс, Правосуддя, Ноту Шан, горяче, піднімається вверх, горькое;

білий - Металл, Захід, Осень, планета Венеру, Тигра, Правителя, нота Гун, змінюване, острое;

черный - Вода, Север, Зиму, Планета Меркурій, Черепаху, Смуту, ноту Юй, поточе вниз, мокрое і солене.

В Древньому Єгипті колір символізував: жовтий - бог Ра і пустиня, червона - Силу, Зло, Насильство та зарубешні Землі, зелене-боги Осіріса, Воскресення і плодородия, голубой - головне подвір'я Мемфіса бога Пта і Небо, коричневий - Життя, чорне - Плодородия, а на статуях людей - Смерть.

Символіка кольору в Китаї проявляється в народних традиціях, обрядах, архітектурі та живописі. Красний колір Юга був символом радості на свята, весіллях та різних торгових ритуалах. У таких випадках на музичні інструменти натягивались червоні струни, а поздравлення писали на червоній папері. Північні пекинські ворота і зараз забарвлюють в чорний восточний - в синьо-зелене, южні - в червоне, західне - в білий колір.

В Тибете білим кольором символізували Небо і Мужское початок, а чорним - Землю та жіноче начало. Тибетські божества («владетелі землі») розмістилися на крузі, орієнтувалися по країнам світу і позначали животними. В центрі круги поміщають жовту (золоту) обідню, на півночі - білу черепаху, на півдні - білі дракони, на заході - червона птиця, на востоке - білий тигра. При принесенні жертви "владетелям землі" на кругу орієнтовані фігурки биків: зелений бик - на північ, жовтий - на південь, білий - на восток, червоний - на захід. Всех богів символізували різними цветами: головна богиня, матір всіх "Владетелів землі" і хранителя дверей землі позначали жовтий колір, богиня хвороб і лікарств - голубим, домашнім боги - червоним кольором. Богиня Весна зображена чорною на жовтому мулі, божества Лета - красной на сині яку, божий осені - жовта на зеленому слоні, а богиня Зими - синя на красному верблюді. У обрядах застосовуються ті ж кольори, але без тварин.

Японська культура випробувала вплив давньої китайської філософії та переняла китайську мову кольорових символів. В японській символіці основні філософські символи всього існуючого «ян» і «інь» мають те ж, що і в Китаї, кольорові позначення: біле (світло) та чорне (темне). В мистецтві Японії символи "ян" і "інь" позначають дві особи: "саби" - сдержаний колорит внутрішніх красот і "цуя" - кольорова яскравість зовнішніх красот. Символіческое значення кольору не відокремлено від разительного, тому злиття та нерозривність символів є характерною рисою японської культури. Особливо велике значення має кольорова символіка в японському театрі, зокрема, в акторському макіяжі "кумадори" театру "Кабуки". Здесь красная

цвѣта представляє смелость, справедливiсть i надвоєнний сила, синiй - зло, хладокористуванiсть i безромальнiсть, сине-фiолетовий - страх, чорний i коричневий - божественнiсть i потустороннiсть.

Символiка кольору в Индiї дiлиться на брахманiстську та народну. Брахманiстская виражена релiгiйно-фiлософською формулою А-О-У-М, де:

А - коричневе, лимонно-жовте, бiло-рожеве, чорне, Земля, Творiння (будь!), Вокальна музика, пiнг;

О - голубий, кристально-бiлий, зелений, фiолетовий, Вода, Сохранение (держись!), Игра на струнних iнструментах;

У - красне, оранжеве, шафранно-жовте, пепельно-сiре, Огонь, Разрушение (пройд!), Танець;

М - пурпурное, блеск золота, серебряный луч, алмазные переливы, все свѣтящиеся краски - всесвет, Синтез, Всеод-рость, симфонiя всемогущества.

Ця система символiв була зрозумiлою лише присяжних брахманам i розповсюдженню в народi не отримала. Народними кольоровими символами були три кольори, що позначають основнi життєвi початки: червоний - Свiтло i Тепло (огонь, сонце, Луна, молнiї та iн.), Бiлий - Вода, чорний - Пища. Пище, позначене з первинної сутностi чорним, подiляється на три речовини i виражається додатково трьома кольорами: червоне асоцiюється з субстанцiєю, що дає Тепло, бiло - з субстанцiєю, що дає духовну їжу, а чорна - з речовиною вiдходiв, шкiдливими для органiзму.

Божества Индiї мистически символiзували особливими "божественними" цвѣтами. Верховний бог - «Тот, хто єдиний» i сам творить всi кольори, символiзується або з ослепляючим свiтлом, або повною темною.

Второстепенные боги разноцветные:

Бог Пуруша - Первороджений земного i небесного сидить як золото, у нього золотi борода i волосся, а очi рожевi;

богиня, «Олицетворяющая Землю» - красная, белая, черная; бог Громовержец Рудра - красно-коричневий з синiм шеєю;

богиня любви i "Волшебный конь бессмертия" - бiлi;

богиня смерти Кали - чорна в краснiй одежi з водяним ротом;

бог мертвих Яма - темно-синiй в краснiй плащi.

Цвѣтова символiка Ислама зiграла в iсторiї певну iдеологiчну роль. В боротьбi з доiсламською культурою iслам iскоренив iконiчну символiку та антропонiмнi зображення богiв i в своїй культурi активно застосовує чистi (неiзображення) кольори, створив свою кольорову символiку. В догматиках iслама свiт вже не спiввiдноситься з образами творця. Це було не абсолютне яскравiсть бiблiйного бога, а оптичний феномен Природи, створений ним. Тому iсламський свiт має певнi значення: Сонце, Мiсяць, Зiрка, Утро, Заря, Ночь i Собственно Свiтло. В iсламе вiд бiблiйного трактування вiдрiзняється i символ Тьми. Тма не протипоставлена Свiтла, а знаходиться з ним в причиннiй зв'язку. Тьма - це одягання Ночi, Тень - це творiння Сонячного, Тень - це космiчна глибина, яка незнайомча, але реальна.

Серед квітiв у iсламi було три основних.

Першим основним кольором в ісламській символіці вважається білий як символ святості та гідності, а в ритуальній церемонії він не трагічний, а благодійний символ траура. Білий колір придбав спільну цінність всього хорошого та найлучшого якості. Друга основна колір - жовтий як символ блискучого Світла, Сонячного, Золотого, Неплітання, Радости. Третя основна колір - красний, причасток до Світла. В відмінності від біблійної символіки, де красне позначило жорстокість і кривду, в ісламі - це позитивний символ - сонце, огонь і кров як ознака життя, краси та сильних емоцій.

Голубой - найпопулярніший колір, асоціюється з чистим небом і водою, що є символом Спокою і благополуччя, служить талісманом від безстрашності та різних напастей. Синій - символ спокою Ночі та Смерті, застосовується в траурних церемоніях. Черный - відбиває негативну сторону життя у випадках, коли він співвідноситься з нечистим свідомістю та поганими побудженнями. В позитивних випадках чорний колір виражає глибину ума і серця. Черним означають вищу таємницю світовідтворення. В цей колір окрашено і священна знамя династії абба-сидів. Головний священний символ ісламського храму - чорний камінь.

Зелений - головний колір мусульманського раю. В цьому кольорі з'єднуються і земне, і небесне начало. Зелений цвет в исламе имеет исключительно положительное значение. Священна знамена Магомета і всього мусульманського світу - зеленое, що знаходить відображення в сучасній флаговій та геральдичній символіці.

Серый - це колір злоби і підлості, бідності та нещастя. Коричневий - колір відвернення, розкладання, розпад і гибелі.

Цвітові символи в ісламі мають не тільки поняттєве та метафоричне значення, але й є засобом кольорового позначення в алхімії, науці та житті. В астрономии сонячне позначення жовтим, Марс - красним, Венеру - білий, Сатурн - черний, Меркурій - бірюзова, Луну - зеленим цветами, Юпітер - кольоровим сандалом. Днів тижня відповідають кольорам: понеділок - зелений, вівторок - червоний, середній - бірюзовий, четвер - колір сандалі, п'ятниця - білий, субота; - черний, воскресіння - жовтий. Для вираження більшої експресії кольорові відносини в Ісламі будувалися і на гармонії кольорових плям, подібно музичним акордам. Соотношения цветов в них визначили основну кольорову тональність, яка могла бути "мінорної" і "мажорної", т. е. по-різному напруженою і активною

Символіка кольору в християнській Західній Європі

На відміну від східних колірних символічних систем західно-європейська символіка повністю зосереджувалася на ідеї бога і божественного походження всього прекрасного в світі. Священне писання стверджує, що світло і колір прекрасні тому, що їх створив бог і назавжди встановив смислове значення священних слів і священних квітів. Головними кольорами в християнстві визнавалися білий, жовтий (золотий), пурпурний і червоний. Зелений колір вважався земним, а чорний (найбільш віддалений від бога) - символом негативних явищ.

Білий колір символізував Божественність, Святість, Віру, Чистоту, Благо. Все, що позначалося білим, долучалося до божественного чину. Жовтий колір на початку християнства мав позитивний сенс як символ Сонця і золота («златовідності Царя небесного»). Потім, починаючи з XII-XIII ст., Жовтий колір отримав негативний сенс і став в готиці символом брехні, зради і безсоромності; хриstopродавцем Іуди. колір - Величний, Царствено червоний. Своє значення він придбав в Стародавньому Римі, коли візантійські імператори проголосили себе божими помазаниками, що стоять до бога ближче всіх віруючих. Кармазин був проголошений символом вищої влади, пурпурову тогу дозволялося носити тільки римському цезарю. Сенаторам дозволялося робити на одязі пурпурову облямівку. Простій людині заборонялося носити пурпур під страхом смерті. Тому для простого народу і ортодоксальної частини духовенства пурпурний колір придбав узурпаторська відтінок і вважався крім усього символом кривавої жорстокості. Червоний - колір священної крові Христа, пролитої в ім'я порятунку людей. Друге значення червоного кольору пов'язане з образом священного вогню, який запалився в день Страшного суду.

Синій колір в християнстві символізував божественність неба і божественність істини. Однак в католицькій Німеччині спочатку існував закон, за яким за застосування «бісівської» синьої фарби рубали голови, а приблизно через двісті років синій колір в тій же Німеччині став королівською фарбою.

Зелений колір як символ воскресіння і весняного оновлення був запозичений християнами з єгипетського культу Осіріса з деяким «приземленням» і став менш духовний. Чорний колір символізував негативні ознаки пекла, гріха і мороку але в той же час - це символ чернецтва, смирення і відмови від мирської гріховності.

Символіка кольоу в суспільному житті Західної Європи.

На відміну від релігійно-містичної колірної символіки християнства західноєвропейська громадська колірна символіка затверджувалася видатними діячами культури, філософами і вченими. Ще в давнину Аристотель білим кольором позначав Воду і Повітря, жовтим - Сонце і Вогонь, чорним - Землю. Більш образно використовував кольори Леонардо да Вінчі: білий - Світло, жовтий - Земля, зелений - Вода, синій - Повітря, червоний - Вогонь, чорний - морок. Гегель створив символіку в емоційно-колірному відповідно: світле і жовте - це творче, життєве, бадьорий; темне і синє - тихе, лагідне, осмислене; червоне - чоловіче, царське і панівне; велінням - спокійне і нейтральне.

Ньютон створив символічні емоційно-світлові асоціацію між музичними нотами і квітами спектра: до - червоний, ре - помаранчевий, ми - жовтий, фа - зелений, сіл - блакитний, ля - синій, си - фіолетовий. Колірна символіка особливо міцно увійшла в колірну геральдику багатьох країн і навіть мала силу закону. Петро I ввів її в Росії спеціальним Укладенням.

Символіка колірної геральдики без релігійних символів строго дотримується в гербах і прапорах сучасних держав:

білий колір - Срібло, Чистота, Правдивість, Європа, Християнство;
жовтий - Золото, Багатство, Сміливість, Азія, Буддизм; червоний - Сила, Демократія, Революційність, Америка; зелений - Родючість, Розквіт, Юність, Австралія, Іслам; блакитний - Невинність, Миролюбність; синій - Мудрість, Володіння морем; фіолетовий - Печаль, Лихо; чорний - Траур, Смерть, Африка.

Сучасна колірна символіка включається в поетичні метафори кольору і містить ознаки психічного емоційного значення. В даний час створена розширена система колірних символів, жовтий колір - Сонце, Світло, Радість, Ревнощі, Заздрість, світлий, легкий, свіжий, звеселяючий, юний, сяючий;

помаранчевий - Спека, Енергія, Радість, Тепло, Стиглість, що випромінює, який виступає вперед, сухий, теплий, схвильований; червоний - Вогонь, Любов, Пристрасть, Боротьба, Динамізм, Гнів, Сила, Революція, близький, пекучий, збудливий, гучний; пурпурний - Пишність, Гідність, Влада, Держава, Зрілість, Багатство, компактний, виконаний внутрішньої сили, розпечений, насильницький, урочистий, важливий; фіолетовий - Затемнення, Старість, Віра, Совість, Покора, тупий, що огортає, задушливий, похмурий, важкий, похмурий;

синій - Нескінченність, Космос, Тоска, холодність, Вірність, серйозний, зміцнює, свіжий, прохолодний, віддаляється; смарагдовий - Кристал, Холод, Лід, задубів, Вода, стриманий, крижаний, стомлений, віддалений; зелений - Природа, Спокій, Молодість, Безпека, надія, скромний, спокійний, вологий, м'який, посередній; білий - Чистота, Невинність, Світло, легкий, свіжий, прохолодний, сліпучий, чудовий, блискучий; чорний - Тьма, Морок, Траур, Смерть, темний, важкий, теплий, що всмоктує, засмоктує; сірий - Гідність, Звання, різний, диференціює, нейтральний, знатний, величаться; коричневий - важкий, грубий; світло-синій - відчужений, байдужий; світло-коричневий (охра) - тупий, землистий; ліловий - сентиментальний, дратівливий; рожевий - ніжний, легкий; темно-зелений - заспокійливий; бежевий - легкий; темно-синій - важкий.

Самостійна робота № 3

Тема: Сучасна символіка кольору.

Мета: поглиблювати знання з сучасного кольорового символізму нашої місцевості, розвивати творчий потенціал.

Питання, що виносяться на самостійне вивчення:

- 1 Символіка кольору.
- 2 Сучасний кольоровий символізм.

Практичне завдання:

Закінчення роботи розпочатої в аудиторії на створення сучасних орнаментів народів світу.

Література:

- 1 Луизов А.В.Цвет и свет, Л., 1989
- 2 Светлова Л. П. Азбука орнамента. М., 1998
- 3 Селівачов М. Р.Лексикон української орнаментики, К.,Аспект-Поліграф,

Питання для самоконтролю:

- 1 Психологічний вплив барв.
- 2 Символіка кольору різних народів в минулому та зараз.
- 3 Сучасний український символізм.

Символіка кольору.

Всі національні колірні символи мають широкий узагальнюючий сенс, яким оперували філософи, теологи, науковці та митці. Системи колірної символіки мають схожі ознаки, що розділяють їх на декілька груп.

Перша група має найбільш поширені (і найбільш древні) колірні символи. Внаслідок асоціативності з природою вони найбільш живучі:

білий - Світло, Срібло; синій - Небо, Повітря;
чорний - Морок, Земля; червоний - Вогонь, Кров;
жовтий - Сонце, Золото; зелений - Природа, Рослини.

Друга група. Кольорові символи мають віддалену схожість з характерними особливостями об'єкта чи поняття і в конкретній обстановці набувають пізнавальне значення. Як колірна метафора, вони набувають виразне (експресивне) значення в живописі, кольорової фотографії і в мистецтві різного художнього оформлення:

білий колір - світлоносні, Духовність, Чистота, Невинність, Ясність;
чорний - Поглинання, Матеріальність, Безпросвітність, Важкість;
жовтий - Сяйво, Легкість, Динамізм; Близькість, Радість; синій - небесний, Глибина, Нескінченність, Холод, безпристрасно;
червоний -активно, насильницьких, Збудженість, Пристрасність;
велінням - Спокій, Безпека, Статичність, благодворно.

Третя група - найрізноманітніші і самі умовні символи, колір яких не має подібності з позначається об'єктом або поняттям. Вони складають кодові колірні символи абстрактного позначення:

жовтий - Буддизм, Багатство, Заздрість, Ревнощі;

синій - Релігійність, Мудрість, голосна И, нота Соль;
червоний - Демократія, Зло, Цар, релігія Бон, Неділя;
велінням - Іслам, Посередність, Місяць, Дозвіл, Ангел і ін.

Гармонія кольорів як окремих випадок прекрасного в мистецтві виникла в ранньому періоді людської культури поряд з комунікативним і символічним значеннями кольору. З розвитком естетичної думки були створені найпростіші моделі гармонійного ряду квітів. Первісна гармонія була виражена в примітивному африканському цветоряді, що складається з білого і чорного, а потім з білого, чорного і червоного кольорів. Колірна гармонія повністю ототожнювалася з колірною образотворчою і асоціативною символікою. Потім вона перейшла в більш пізні колірні системи.

Давньокитайський п'ятиступенний цветоряд відображає символічну ієрархію знаків і є суворою і конструктивною системою естетичного значення. Основними в Китаї і зараз вважаються п'ять кольорів стародавнього цветоряду: зелений (або синій), червоний, жовтий, білий і чорний. Ставлення до решти квітам з плином часу змінилося. Спочатку вважали головним білий колір як символ Правителя, а центральним - жовтий як символ Держави. У той час кольору, що не входили в п'ять основних, перебували за межами естетики гармонійних уявлень. Перші філософи стверджували: «основні кольори змішувати не можна, бо гине сутність кольору і його краса»; «Коли дерево (синьо-зелений колір) губить метал (білий колір), то з'являється колір блакитний, який заперечує справжній вияв сутності»; «Очі люблять тільки п'ять кольорів і кольору, які не відповідають традиційним узорів, слід відкинути». У «Книзі установлений» (I ст. До н. Е.) Сказано, що «коли п'ять стихій, розподілених по чотирьом порам року, знаходять гармонію, то кожен з п'яти кольорів змінює інший і стає на якийсь час головним». Жорстка естетична орієнтація типового китайського цветоряду не завадила багатьом китайським естетикам відзначити характер насолоди колірною гармонією. Наприклад, було таке становище: «Припустимо, з'явився якийсь колір. Якщо він приносить задоволення нашим очам, то люди будуть на нього дивитися ». В одній книзі пишеться: «Передають, що коли до Юань Цзе приходив один, він зустрічав його «блакитними очима », т. Е. З радістю, « коли ж його відвідував нелюбимий гість, поет зустрічав його «білими очима», т. Е. недружелюбно.

Найбільше задоволення китайському оці доставляли не власними кольору, а гармонійні відносини між квітами природи і квітами речей. Традиційні обряди китайців відбивали чергування стихій природи в кольорі. Так, зустрічаючи весну, надягали сукні кольору молодої-зелені, святкуючи прихід літа - червоні сукні (кольори палаючого Сонця); на кінець літа одягалися в жовте - колір дозрілого хліба; восени, коли збирали в засіки біле зерно рису, одягалися в біле; в день встановлення зими - в чорне: У сучасній культурі Китаю поширена найбільш близька народу багатозначна колірна гармонія, корінням йде в багатовікову традицію країни.

Японська культура спирається на сприйняття кольору в природі і мистецтві. Кожен колір асоціюється з постійно мінливими фарбами природи, а будь-який об'єкт наповнений колірної поетикою. У багатобарвним японській гравюрі є і умовність, коли колір не копіює реальну забарвлення предметів, а створює настрій. У цьому - колірної «психологізм», передає духовний образ людини.

Для мистецтва країн Середнього Сходу характерна національна колористична самобутність і активне використання декоративної виразності кольору при формуванні художнього образу в живописі з відносною свободою теорій нормування колірної гармонії.

Для раннього розвитку концепцій колірної гармонії в Західній Європі характерно нормування кольору в вузькому розумінні слова, коли поняття колірної гармонії зводиться до кольорово-ряду, а також і в широкому сенсі, коли колірна гармонія призначається для відображення «універсальних» норм світобудови. Цветоряди Емпедокла і Демокріта містили чотири кольори - білий, жовтий, червоний і чорний, що викликають у естетиків античності асоціацію з гармонією основних стихій: Світлом, Повітрям, Вогнем і Землею. Послідовники Піфагора прагнули впорядкувати цветоряд, зв'язавши його з певними цифровими значеннями, і привести його у відповідність з «гармонією сфер», з відомої в той час концепцією божественного музичного порядку в світі.

Аристотель вважав основним принципом колірної гармонії пропорційну відповідність - «кольору, в яких дотримана найбільш правильна пропорційність, подібно знаковим гармоніям представляються найбільш приємними, а пропорційно сконструйовані кольору є прекрасними». У той же час Аристотель пов'язував поняття колірної гармонії з конкретною живою дійсністю більш діалектично, ніж Демокріт і Емпедокл, що оперували квітами-символами ідеального значення. Розділивши цветоряд на дискретні співмірні складові, Аристотель стверджував узагальнену гармонійну сутність цветоряда: межа всякої кольоровості є колір, дробящийся в безбарвній середовищі на окремі складові - кольору, стверджуючи відносну відповідність кольору по відношенню до світла.

1 Сучасний кольоровий символізм.

БІЛИЙ - символ невинності, чистоти й радості. Він - нейтральний: в ньому - чарівна сила денного сонячного світла, що виражає спорідненість із Божественною силою. Білий колір багатий своєю чистотою, бо несе в собі всю гамму веселкових кольорів, на які розпадається, коли зустрічається з чистими краплями небесної води. Тож у його небесно-світлій чистоті - гармонія всіх кольорів, як в Богові - гармонія цілого світу. В білих кольорах служиться Служба Божа на Різдво Христове, Вознесіння і Переображення Господнє, а також на Благовіщення і ранкова Служба на Великдень. У знак того, що людина приходить у світ для світлих справ, обряд хрещення здійснює священник, одягнутий в білі ризи... Тож білий колір - то символ

створеного Богом світу, в якому - розмаїття явищ, як розмаїття кольорів-у кольорі білому... З ним пов'язане все видиме, осяяне небесним світлом. В давнину - це колір Білобога, а також колір ангелів, святих і праведників. Білий колір і небесне світло - поняття символічно однозначні, бо з ними пов'язані: сторона світу - Схід, пора року - весна, пора доби - ранок, а напрям руху - тільки вперед, бо попереду чекає світле і радісне, що нам приносить Сонце. Білий колір - осереддя світлого «правого» світу...

ЧЕРВОНИЙ Червоний-символ крові й вогню, бо це - гарячий колір. У ньому - всі сторони життя: з однієї - повнота життя, свобода та енергія; з іншої - ворожнеча, помста й агресивність. З однієї сторони - це символ любові, а з іншої - символ страждань. Червоний колір - символ Божої любові до людей, до людського роду, бо Син Божий заради спасіння людства пролив свою святу кров, а після нього - інші мученики за віру Христову. В ризах червоного кольору правлять священики Службу Божу на Великдень і на честь святих великомучеників.... Стихія червоного кольору - вогонь, а планета - Марс, планета бога війни, для кого проливати червону кров - звичайне явище. Його день - вівторок, бо тоді треба багато енергії для початку і звершення нових справ. А також і четвер, бо цього дня було видано Ісуса Христа на хресні страждання... Він - колір гарячий, тому його сторона світу - Південь, а пора року - літо, пора доби - день, навіть полудень, а напрям - тільки вгору і вправо, тобто - за палюче-спекотним Сонцем. Туди, де гаряче, де грає-кипить кров...

ОРАНЖЕВИЙ Оранжевий - символ слави, величі та гідності. В ризах такого кольору священики правлять Службу Божу в усі недільні дні, що приурочені Господеві. ...Його стихія - вогонь і Земля, а небесне світило-Сонце. День - неділя, яка приурочена Богу. **ЖОВТИЙ** Жовтий - символ тепла, радощів і поваги. Це - колір золота і стиглого колоса, через які він уособлює Сонячне світло. Він - колір Божественної величі та слави, тому в жовтих або золотих ризах правлять Службу Божу не тільки по неділях, але й в дні, приурочені пророкам, апостолам і великим святим. Його стихія - земля, бо на землі він золотить хлібні лани для блага і достатку людей і над Землею піднімає палашке Сонце, як знак Божественної турботи про людей. Його планета - Венера, а день - п'ятниця, бо цього дня від великої любові до людей помер на хресті Син Божий і Людський - Христос, котрого зрадили і віддали на страждання. Так через Венеру і п'ятницю переплелись любов і страждання, зрада і розлука - в усьому цьому проглядається жовтий фон... Він може мати і суперечливе значення: з однієї сторони, це - колір Сонця і золота, як застиглого сонячного променя, а з другої - колір опалого листа та достиглих хлібів, що означає завершення, кінець, а інколи і загибель. Тому, знаходячись біля золотого кольору, він разом з ним посідає центр світу, але схиляється до Заходу, де осінь; його напрям - вгору, як кольору Сонця, і, водночас, вниз і назад, як кольору стиглості; його стихія - вогонь, як кольору Сонця і золота, і, разом з тим, земля, як основа стиглих хлібів. **ЗОЛОТИЙ** Золотий - символ святості, свідчення Божественної Сили, світлого подвигу

Сина Божого та чистоти Пресвятої Богородиці. Він також символізує Сонце і багатство. Та золотий колір має бути чистим, а багатство - духовним. Золотий колір символізує святість, поки золото - тільки символ; коли ж золото перестає бути символом багатства, а само стає багатством, воно втрачає символіку святості й стає символікою тлінної наживи... Стихія золотого кольору - вогонь, а світило небесне - Сонце: саме вони вимагають вогненно-сонячної чистоти від усього золотого. Як колір Сонця і вираз живого, але застиглого, сонячного променя, посідає особливе місце у світовій гармонії кольорів: його місце - тільки центр, його напрям - лише вгору, до Сонця; його стихія - тільки вогонь, бо наймогутніший і найсвятіший вогонь - Сонце, яке ще називається золотом...

ЗЕЛЕНИЙ Зелений - символ природи і молодості; він —«міст» між двома протилежними кольорами веселкового спектру -гарячим червоним і холодним синім. А тому виступає кольором надії на злагоду, мир і спокій. Однак його перебування на межі протилежних кольорів свідчить також і про його недовершеність, незрілість. Але це - вже плюси та мінуси молодості... ... Сам він - це синтез жовтого і голубого, через які на ньому сходяться червоний і синій. Через це саме в зелених ризах правлять Службу священники на честь праведників, котрі здійснили подвиги в ім'я Господа, віри і церкви, а також на Вербну Неділю і на Трійцю. ...Зеленим кольором, як поєднанням жовтого і голубого, стверджується, що людська вірність і відданість Богу (жовтий колір) підносить людину до Небес (голубий колір), що приносить в її душу спокій (зелений колір). ...Його дні - понеділок і субота, які так сходяться до неділі, як протилежні спектріві кольори - до зеленого. Його стихії — вода і повітря, без яких не буває зеленого світу і зеленого кольору... Він - колір «компромісний», тобто колір злагоди між «червоним» теплом та «синім» холодом. Зелений колір опановує широкий простір між спекотним Півднем та прохолодним Заходом, а в часі - від весни до осені, коли поступається жовто-золотим барвам осіннього листя...

ГОЛУБИЙ Голубий - близький за духом синьому кольору, символізує благородство, ніжність і вірність, і легкий сум через розуміння конечності прекрасного і неповторного в людському житті та недосяжності вічного, як недосяжна небесна блакить... Він - символ Божественних Небес, куди возносяться праведники Христової віри, і - найперша серед них - Пресвята Богородиця, яка носила в своїй непорочній утробі Небожителя -Ісуса Христа. В ризах голубого кольору правлять священники Божу Службу, приурочену Пречистій Діві Марії - Матері Божій.... Його стихія - повітря, бо воно - і сама блакить, і шлях до голубого неба.

СИНІЙ Синій - символ вірності, довір'я і безконечності. Як безконечними бачиться морська далечинь і небесна глибина. Він настільки серйозний, що аж холодний. Його серйозна холодність зближується з Божественною Істиною, яка вічна і непорушна. Як і голубий, він символізує Святі Небеса, людську праведність і чисту духовну відданість людини своєму Творцю і Судді, Владиці Небес і Світу. ...Його стихія - вода, котра не

тільки сама синя, але й змикається із синім небом... В ньому - і фарби моря, і прохолода землі. То його стихії - і вода, і земля. Його сторона світу - Захід, бо там Сонце перестає бути спекотним; пора року - осінь, бо саме вона припиняє «ненависну» червону спеку; пора доби - вечір, коли синьо-сиві тумани вистуджують нагріту протягом дня землю; а напрям - назад, до неквапливого спокою...

ФІОЛЕТОВИЙ Фіолетовий – особливий символ, бо поєднує в собі два протилежних кольори - гарячий червоний і холодний синій. Червоний - символ Христової крові й Воскресіння; синій - символ Небес. В загальному: пролита на розп'ятті червона кров відкриває шлях до праведних Небес. Саме тому Службу Божу, приурочену Хресту Господньому, правлять священники у фіолетових ризах...

ЧОРНИЙ Чорний - символ темряви, зла і смерті. Взагалі, всіх злих сил, процесів гниття і затемнення. Однаково приховує і робить подібними Істину і Хибу, Красу і Потворність, Правду і Кривду. Для нього немає між ними відмінностей, бо в темряві - всі предмети темні... Він - володар темного «Лівого» світу, де не лише прохолодно, а навіть і дуже холодно. Тому його сторона світу - Північ, а пора року - зима; пора доби, зрозуміло, ніч; а напрям - вліво і вниз, тобто в протилежну сторону від руху яскравого Сонця. Він - ознака загибелі всього живого, бо живе любить і прагне світла, а він світло «ненавидить», тому постійно по-своєму знищує його - поглинає. Виступає символом глибокого трауру і тяжкого горя. В давнину - слуга Чорнобога і Мари та інших чорних демонічних і хтонічних (тобто підземних) лихих сил.

Самостійна робота № 4

Тема: Систематика кольору.

Мета: поглиблювати знання про колір, ознайомлюватися з систематикою кольору, використовувати набуті знання в практичній діяльності.

Питання, що виносяться на самостійне вивчення:

- 1 Система гармонійних поєднань Гете.
- 2 Кольорові тріади Рунге.
- 3 Характерні і нехарактерні пари кольорів.
- 4 Рівноенергетичне коло Шопенгауера.
- 5 Кольоровий ряд Адамса.
- 6 Теорія В.Кандинського.
- 7 Кольорова гармонія Іттена.

Кольорогармонічні ряди нової епохи

Принцип колірної гармонії Аристотеля називають «Естетикою відносності кольору і світла». Спадкоємцями цього принципу вважаються Ньютон і Гегель. До них Леонардо да Вінчі створив цветоряд з шести

кольорів: білого, жовтого, зеленого, синього, червоного і чорного і асоціативно прив'язав їх до шести природних стихій: Світла, Землі, Воді, Повітрю, Вогню і Темряві. Тим самим він хіба відійшов назад в порівнянні з аристотелівською діалектикою кольору, зробивши проте значно більше. У своєму вченні про гармонію контрастних кольорів Леонардо да Вінчі перший визначив гармонійно контрастні пари кольорів: білий і чорний, синій і жовтий, червоний і зелений. Для кожного окремого кольору були знайдені гармонійно узгоджуються кольору і створені стійкі колірні акорди. З зеленим у нього гармонійно узгоджується і пурпурний, і червоний, і блідо-фіолетовий. Говорячи про колірної гармонії, Леонардо да Вінчі вказав на діалектику світлових відносин і на помилковість колірною прикрашення, вважаючи, що не завжди добре те, що красиво. Надалі Ньютон звільнив колірну гармонію від конкретної символіко-знакової прив'язки. У нього кожен з семи кольорів стає самостійним елементом гармонійної системи, де в залежності від гармонійних умов може набувати той чи інший стан і викликати відповідну емоційну реакцію у глядача.

Цветогармоническая система Гете.

Його «Вчення про квіти» - твір про норму колірної гармонії. У Гете кожен колір - це згусток емоційної суті, має свій темперамент і по-різному проявляється в зіткненні з іншими квітами. Емоційні реакції на ці взаємини є естетичною основою колірної гармонії. За Гете основних кольорів встановлювалося шість з утворенням двох колірних трикутників (рис. 1). Два кольори - жовтий і синій розташовувалися по горизонталі - перша «характерна пара». Вона була підставою першого колірного трикутника, на вершині якого Гете стверджував пурпурний колір. Над жовто-синьою він мав у своєму розпорядженні другу «характерну пару» - оранжево-фіолетову і вниз від цього підстави будував другий колірний трикутник, вершина якого відводилася «плебейського» зеленого кольору. Таким побудовою Гете вперше встановили ієрархію гармонійних взаємозв'язків в своєму Шестикольорова колі.

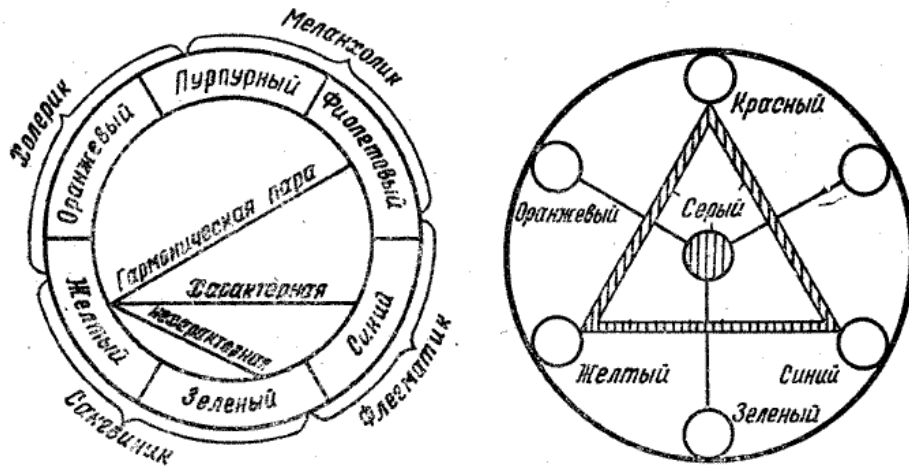
У «Шестикольорова колі Гете» є три типи парних взаємозв'язків: гармонійна, характерна і нехарактерна (рис. 2). Гармонійні пари квітів - пурпурно-зелена, фіолетово-жовта і оранжево-синя. За Гете їх емоційно-виразне значення полягає в тому, що протилежні кольори «знайшли» один одного і утворили ціле, що дає людському духу відчуття заспокійливою повноти.

Характерні пари квітів - жовто-синя, жовто-пурпурова, синьо-пурпурова, оранжево-фіолетова, оранжево-зелена і фіолетово-зелена. За Гете жовто-пурпурова, синьо-пурпурна і оранжево-фіолетова пари мають характер млявий, кілька обмежений зі схильністю до пишності, а жовто-синя пара бідна, банальна і буденно.

Мал. 1. Кольорові трикутники Гете

У колірному співтоваристві живописної картини кожної «характерною парі» має бути знайдено місце відповідно її темпераменту.

Нехарактерні пари квітів - жовто-зелена, жовто-оранжева, оранжево-червона, червоно-фіолетова, фіолетово-синя, синьо-зелена. За Гете жовто-зелена пара вульгарно-вульгарна, а синьо-зелена - груба, противна і просто «безглузда».

Мал. 2. Колірний круг Гете Рис. 3. Кольорові триади

унге

Р

«Визначивши» кольору по-своєму, Гете класифікував типи колоритів, з яких виділив три основних: могутній, ніжний і блискучий. У цих колориту переважають: в «могутньому» - активні «мажорні» червоні тони; в «ніжному» - пасивні «мінорні» зелено-сині, а в «блискучій» узгоджуються «мажорні» і «мінорні» поєднання кольорів кола. У живописі загальну приглушена насиченості Гете пояснював слабкістю і невпевненістю колориту (згодом приглушену насиченість Оствальд визнав головним достоїнством колориту). Гете вважав фальшивим колоритом повне придушення всіх кольорів одним тоном, що завжди викривала псевдоколористов всіх часів і народів.

Строкате різнобарвне зображення, яке не має ні пізнавального, ні виразного значення (негармонійність і неколорітність), було названо Гете аморальним. Таке судження про манеру виконання досі поширене в мистецтві. «Вчення про квіти» Гете характерно ступенем нормування кольору. У тлумаченні сутності колориту було висловлено глибоке розуміння громадського естетичного значення колірної гармонії.

Ідею шестикольорового цветоряда інтерпретували і розвивали Рунге> Шопенгауер, Адаме, Делакура, Хельцель, Ван Гог, Кандинський, Клеє, Іттен і ін.

Кольорові триади Рунге.

На додаток до колірному ряду Гете Рунге (живописець-практик) ввів в систему колірної гармонії светотональної відносини. Основою колірної моделі був залишений колірний круг Гете, але пурпурний колір замінений червоним (рис. 3), а в саму систему введена чорно-біла координата, що

перетворила двомірну модель в тривимірну. Ця модель відображає всі три основні характеристики кольору: колірний тон («довгота»), яскравість («широта») і насиченість («віддаленість» колірного тону від чорно-білої осі). Рунге зберіг Гетевського розподіл цветосочетаний на гармонійні і негармонійні,

але «характерні пари» вважав негармонійними.

Равноенергетическій **коло** **Шопенгауера**
характеризується енергетичним рівновагою (рівність випромінювання квітів). У колірному колі Гете Шопенгауер змінив площі світла і змістив центр кола (рис. 4). Найбільш яскравому кольору (жовтого) відповідає найменша площа, а найменш яскравих кольорів (синього і фіолетового) - велика площа кольору на колі. За енергетичну одиницю Шопенгауер прийняв білий колір, так як поєднання двох взаємодоповнюючі квітів давало ньютонівський розбеляя, наполегливо заперечується Гете. При врівноваженні додаткових квітів в колірному колі були отримані наступні пропорції: 3 частини жовтого +9 частин фіолетового = 6 частин червоного +6 частин зеленого = 4 частини оранжевого +8 частин синього = 1 частини білого. Чорний колір визначався виразом $1 / \infty$, т. Е. Міг бути прирівняний до нуля. З цього врівноваження слідувала ідея «гармонійного» подравнивання квітів за допомогою затемнення енергетичного кольору в парі. Ця ідея була пізніше розвинена Адамсом і Оствальдом.

Цветоряд Адамса

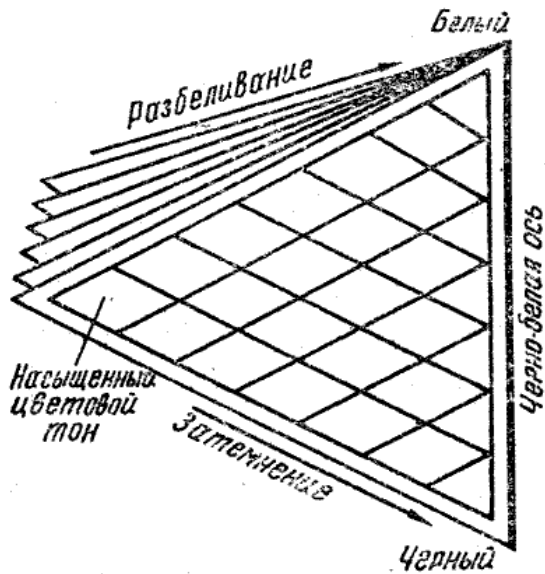
є розвитком цветогармонічного ряду Гете кількісно в кольорі і якісно в тоні. У цветоряде Адамса було 24 ступені, але всередині він гармонізувати по трикутної системі Гете. За допомогою цветоряда Адамса можна було узгоджувати затемнення кольору.

Для художників було правило: «Кольори в композиції повинні бути приведені в такі співвідношення, щоб жоден з них не виступав, якщо композиція будується на зачерненого кольорах». Адамі радив не застосовувати чисті кольори і гармонійним колірним акордом вважав поєднання трьох кольорів, віддалених в колірному колі на рівній відстані один від одного (понаднормованого встановлення, скоує розвиток колірної гармонії).

колірніконтрасти

Хельцель мають більш широкий розвиток в порівнянні з попередніми системами. Хельцель визначив вісім типів гармонійного контрасту: між колірними тонами світлого і темного; між теплими і холодними квітами; між додатковими квітами; по насиченості (інтенсивності) квітів; пас-тозності (прозорості і щільності), між кольоровим і чорно-білим; між акордами або колоритами (груповий контраст).

Колірна гармонія Оствальда

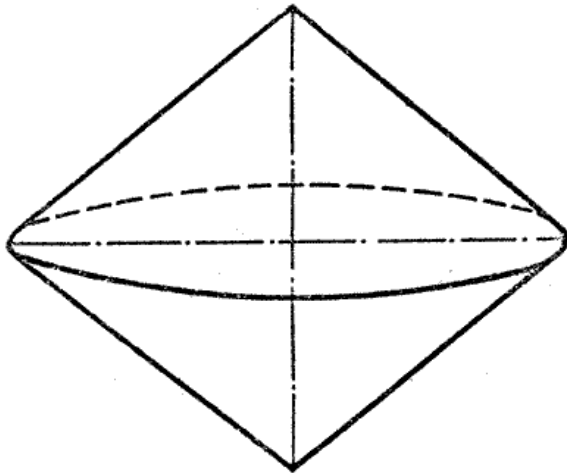
Всі кольори поверхонь Оствальд розглядав як суміш чистих кольорів з чорним і білим. Для цього він розробив рівносторонній трикутник з вертикальним підставою і вершиною збоку (рис .. 5). Вершина трикутника відповідає чистого кольору даного колірному тону; підстава - вертикаль - ахроматическим тонам від чорного внизу до білого вгорі. Колір при русі від вершини до вертикалі-основи втрачав насиченість: вгорі вертикалі Розбілювальна, а внизу - чорний. Всі інші точки всередині трикутника являють собою суміші чистого кольору з білим і чорним. У кожній точці трикутника передбачається певне процентне співвідношення чистого кольору, чорного або білого.

Оброблення та затемнення кольору Оствальд вважав принципово необхідним для його сприйняття зором і найважливішою умовою колірної гармонії.

Всього в колірній системі є 24 трикутника колірних тонів. Приєднуючись один до одного, підстави трикутників утворюють колірне тіло Оствальда, що містить два конуса (рис. 6). Верхній конус відповідає разбеліванію, нижній - затемнення кольору. На лінії екватора колірного тіла розташовані 24 точки чистих кольорів.

Протилежні по діаметру точки характеризують взаємно-додаткові кольори.

В естетиці кольору Оствальда три правила: перше - гармонія ахроматичних тонів. Для її дотримання беруть не менше трьох складових. «Гарні тільки ті кольори, деяких колірної тон змішується в рівних пропорціях в співвідношенні: кольорове + чорне + біле = 1. \ Оствальд рекомендує з чорним узгоджувати темні кольори без домішки білого, а з білим - тільки світлі чисті кольори. Наслідком першого правила стало друге - правило гармонії однотонних (за ступенем розбився-ливання або затемнення).

При перетині конусів колірної тіла паралельно їх підстав (площині екватора) утворюються круги-площі, для яких справедливо третє правило Оствальда - гармонія рівнозначних. У колірному колі визначають дві пари гармонійних рівнозначних квітів. Це пари додаткових, теплих або холодних, світлих або темних. Далі знаходять рівнозначні трійки - симетричні («розщеплені») тріади з рівними інтервалами: беруть пари протилежних в колі квітів і один з них роз'єднують (розщеплюють) на два кольори, що знаходяться по обидва боки від розщеплюється на рівних відстанях. При розщепленні обох кольорів отримують чотири рівнозначних гармонійних.

На думку Оствальда з'єднання всіх трьох правил - ахроїт-матичного, однотонності і рівнозначності - створює вищу гармонію кольору. У його теорії об'єднані і міра, і симетрія, і єдність протилежностей, і все різноманіття цветотональних відносин. «Нас має цікавити тільки закономірність, краса ж з'явиться при цьому сама собою як доповнення» - це основне в теорії Оствальда.

Колірна теорія Кандинського:

колір самоцінний, колірними гармонійними поєднаннями можна висловлювати все емоції і передавати всі духовні цінності. Кожен колір має притаманну лише йому виразу цінність. Нею можна передавати духовні переживання без зображення реальних предметів. Самодовладеюча гра колірних плям і ліній повинна витіснити образи реальної дійсності. Кожен колірної акорд повинен чітко позначати асоціативне зміст містичного і музичного характеру. Кандинський визнає духовність фарб, побудовану на колірному контрасті. При сприйнятті кольору в зображенні в очі повинні кидатися теплі і холодні, світлі і темні його тону. Теплота або холод фарби це схильність до жовтого або синього, це рух в горизонтальному напрямку. При теплій фарбі рух направлено до глядача, прагне до нього, а при холодній - віддаляється від нього.

Жовтий колір - типово земний і не може бути доведений до великої глибини.

Синій - небесний колір і, занурюючись в чорне, він набуває призвук нелюдською печалі. Чим синій світліше, тим він більш беззвучний, поки не

перейде в стан безмовного спокою і не стане білим. Синій колір, представлений музично схожий на віолончель, стаючи темніше, він нагадує звуки контрабаса, а в найглибшій і урочистій формі - низькі звуки органу.

Жовтий і синій при їх змішуванні в рівних кількостях, дають зелений колір, який є найбільш спокійним кольором з всієї інших квітів.

Зелений колір не має ознак радості, печалі або пристрасті. Він нікуди не кличе, нічого не вимагає, нікуди не рухається. Це постійна відсутність руху благотворно діє на стомлених людей, але після відпочинку почуття спокою легко може набриднути. Тому в царстві фарб зелений колір грає роль, подібну до ролі міщанства, самовдоволеного, нерухомого та обмеженого у всіх отношениях. Якщо зелений колір вивести зі стану рівноваги, то він підніметься до жовтого, стане живим і радісним. Якщо він опуститься до синього, до тонам глибшим, то придбає інше звучання - більш серйозне і задумане.

Світлий червоний теплий колір схожий з середньо-жовтим і викликає відчуття сили, енергії, рішучості, спрямованості, радості і триумфу. У музичному плані він нагадує звучання фанфар. Це завзятий, нав'язливий і сильний тон.

Середній червоний колір викликає відчуття сталості і гостроту почуття. Він подібний до рівно палаючої пристрасті. Це незаглушаемая, впевнена в собі сила, яку можна погасити синім, як розпечене залізо холодною водою. Червоний звучить як труба або як удари литавр.

Темно-червоний густий колір як всякий холодний колір містить в собі можливість великого поглиблення, особливо за допомогою блакитного. Темно-червоний нагадує звуки віолончелі, що несуть елемент пристрасності.

Фіолетовий колір є холодним червоним як в психічному, так і в фізичному сенсі. Він несе в собі характер хворобливого, згаслого і містить щось сумне. Недарма цей колір вважається найбільш підходящим для одягу жінок похилого віку. У Китаї його застосовують для траурних убрань. У музичному відношенні його звучання подібно звукам англійського ріжка, сопілки або в своїй глибині - низькому тону фагота.

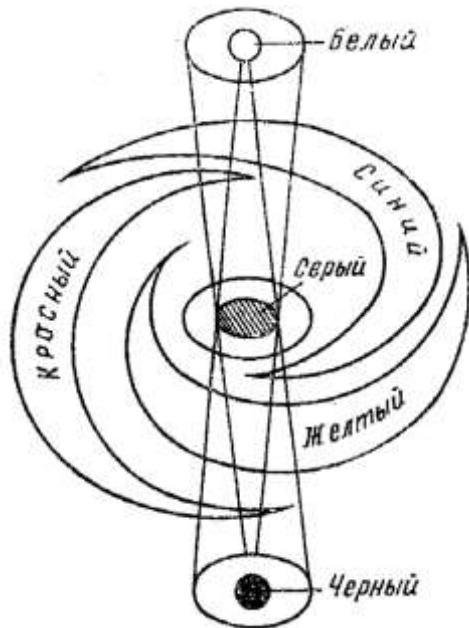
Фіолетовий з помаранчевим є контрастують квітами як, наприклад, червоний із зеленим.

Білий колір діє на психіку людини як велике мовчання, відповідне в музичному відношенні паузам в музиці, деякого незвучанню, яке лише тимчасово перериває музичну фразу, але не є кінцевою точкою розвитку.

Чорний колір - це мертво ніщо після згасання Сонця, як мертво мовчання без майбутнього і надії. У музичному відношенні чорне є заключною паузою, точкою. Якщо радість і незаплямована чистота вдягаються в білі, то велика і глибока скорбота - в чорний одяг.

Сірий колір - рівновага між білим і чорним. Сірий беззвучний і нерухомий, але має інший характер щодо спокою зеленого. Якщо зелений - похідне між двома активними квітами (синім і жовтим), то сірий - безнадійна нерухомість.

Мова форм і фарб Кандинського - це система асоціативно-символічних позначень і сприймається поетикою метафор лише в області абстрактного мистецтва .

Колірної «Всесвітній канон» Клее

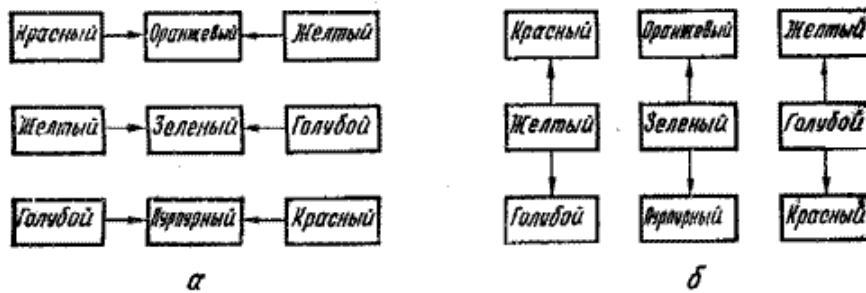
- вираз космогонії ідеї, по якій завдання полягає не в тому, щоб барвисту картину дійсності передати в зображенні фарбами щодо експресивно, а щоб таємне зробити явним. Цю ідею Клее втілює в схемі, схожій на планетарну систему з двома Сонцями: білим - символом світла і чорним - символом тіьми, а між ними - барвистий світ релігійно-містичної сутності космосу (рис. 7).

Гармонія кольору Іттена

висловлює гармонійні співвідношення кольорових і сірих тонів і симетрію кольорових акордів (рис. 8), По Іттеню суб'єктивне ставлення до сутності колірної гармонії залежить від рівня культури і психологічного типу особи, що сприймає колірне зображення. Іттен стверджував, що колірна гармонія повинна бути цінною тільки як засіб виявлення психологічних реакцій особистості (глядача або автора художнього твору). Він не зважав правилами колірної гармонії в живопису, посилаючись на Леонардо да Вінчі: «Якщо ти при створенні картини хочеш керуватися правилами, то ніколи нічого не досягнеш і тільки наплутав».

В теорії колірної виразності основне - психологія сприйняття кольору і колірних поєднань. Вирішальним Іттен вважав вплив фарб природи на формування почуття краси кольору і його гармонії «Не існує іншого шляху для правильного судження про виразний якість кольору, крім порівняльного».

Однак Іттен розвивав теорії Оствальда і Кандинського про асоціативне відповідно форми і кольору за допомогою його нормування. Якщо Оствальд вважав, що асоціації на колір у людини повинні бути, а Кандинський визнав їх три, то Іттен встановив шість асоціацій (рис. 9).

Жовтий колір є як би ущільненням білого (найсвітліший з усіх кольорів). Золотий колір - максимально вознесений колір матерією світла. У контрасті з іншими (темними) квітами жовтий стає променистою і радісніше. На белом- сконцентрованої матерії світла - жовтий темніє і перестає світитися. На рожевому фоні він набуває зеленуватий відтінок, на помаранчевому - стає прозорішою і нагадує Сонце, що сходить над полем зреюючих класів хліба. На тлі зелені жовтий сяє і виглядає, за словами Іттена, як гість у родичів. На червоно-фіолетовому тлі жовтий колір набуває характеру безжальної влади, на синьому - яскраво світиться, але темнить і пригнічує синій. На червоному кольорі жовтий «звучить» потужно як орган, він багатий і прекрасний. На чорному тлі - абстрактний, холодний, різкий і агресивний.

Червоний колір без домішки жовтого або синього пристрасний, є збудливим і виглядає чарівно потужним. На жовто-лимонному тлі він сприймається темної неприборканої силою.

Червоно-помаранчевий колір на темно-червоному тлі виглядає жарким як вогонь, на жовто-зеленому - зухвалим, вульгарним і зарозумілим, в контрасті з чорним кольором нав'язує надприродну непереможну пристрасність.

Синій колір (як матеріальний простір атмосфери) без червонуватих або жовтуватих відтінків пасивний, проте є великою приховану силу аналогічно силам природи в зимовій сплячці. Перший (основний) відтінок синього - в небесній блакиті, останній - в чорноті неба. Домішки синього справляють враження розчинення в атмосфері. Асоціюючись з нескінченністю, синій виступає в Європі символом віри, а в Китаї - символом безсмертя. На жовтому фоку синій темніє і «тупіє» так само, як тупіє віра перед ясністю розуму. Якщо синій освітлити (разбеляя), то жовтий на його тлі плотнеет і матеріалізується, а світлий синій воспаряет.

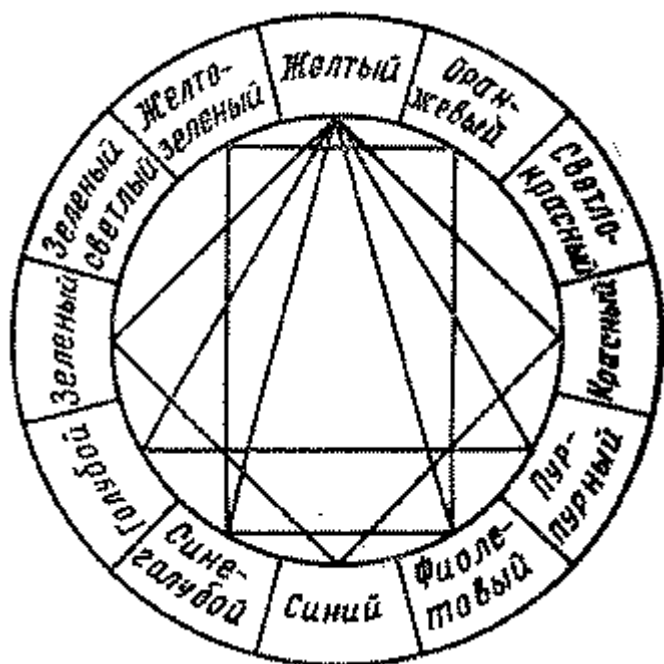
Синій на бузковому тлі стає білястим, порожнім і безсилим, притлумлюється матеріальність лілового. Синій насичений на чорному сяє як істина в порівнянні з чорним невіглаством.

Синій на темно-коричневому тлі збуджується і вібує, чому коричневий оживає. У ньому під впливом синього пробуджується сила і активність жовтого (як складового коричневого).

Синій на червоно-помаранчевому тлі виділяється підкреслено відчужено і виявляє темні сили, а на спокійному тлі зеленого - теплішає і

справляє враження матеріального живого. Щодо духовного впливу синій активніше червоного Кольори.

Зелений колір у всіх народів характеризує рослинність і асоціюється з відродженням, родючістю і життям.

Колірний круг Іттена

Він результат злиття духовного синього і матеріального жовтого кольорів. Якщо в зеленому переважають жовті відтінки, він радіє як перша весняна зелень в теплих сонячних променях, а якщо переважає синій, то він наближається до колірному полюсу холоду і в ньому виникає нездоланна сила абсолютної істини. Зелений в суміші з сірим стає безпорадною і ледачим, в суміші з помаранчевим - матеріалізується з вульгарним відтінком.

Помаранчевий колір (суміш жовтого з червоним) висловлює максимальну активність. У хматеріальном оточенні він володіє яскравістю Сонця, а наближаючись до червоного, знаходить силу вогню.

Помаранчевий насичений пишається сам собою, розбеленний- Геря індивідуальність, в домішки з чорним стає тупим і землистим, а при змішуванні з сірим - бежевим, втрачає гордовитість і стає доброзичливим.

Фіолетовий колір розташований між синім і пурпурним. Це найбільш емоційний колір, але діючий в підсвідомості. Він антипод жовтого так само, як таємничість - антипод ясності. Розташований поруч із зеленим, фіолетовий справляє гнітюче враження.

Практичне завдання:

- 1 Переглянути сучасні каталоги гармонійного поєднання кольорів.
- 2 Закінчити роботу, розпочату в аудиторії.

Література:

- 1 Иттен Иоханес. Основы цвета М.1998.

- 2 Уилкоккс М. Синий и желтый не дают зеленый. Как получить цвет, который действительно нужен. Москва. АСТ Астрель. 2004
- 3 О.В. Ильин, К.Ю. Бондарева. Цветоведение и колористика. С.-П., 2008
- 4 Голубева О.Л. Основы композиции. М., Искусство, 2004г.

Питання для самоконтролю:

- 1 Що таке кольорові тріади?
- 2 Які кольорові поєднання вважають гармонійними?
- 3 Характерні та нехарактерні поєднання кольорів.

Самостійна робота № 5

Тема: Світло та колір. Основні характеристики кольору: світлота, кольоровий тон, насиченість.

Мета: поглиблювати знання про колір та систематизувати кольорові характеристики, закріплювати знання про властивості кольорів, розвивати творчий потенціал.

Питання, що виносяться на самостійне вивчення:

- 1 Спектральний склад світла. Вклад видатних вчених в розвиток кольорознавства.
- 2 Основні характеристики кольору.
- 3 Роль кольору в композиції.

1 Спектральний склад світла. Вклад видатних вчених в розвиток кольорознавства.

Світло - це видиме випромінювання, тобто електромагнітні хвилі в інтервалі частот, сприймаємих людським оком ($7,5 \cdot 10^8$ м... $4,3 \cdot 10^8$ м).

Кольори - одне із властивостей матеріального світу, яке сприймається як усвідомлене зорове відчуття. Той або інший колір «привласнюється» об'єкту людиною у процесі їхнього зорового сприйняття. У переважній більшості випадків колірне відчуття виникає в результаті впливу на око потоків електромагнітного випромінювання з діапазону довжин хвиль, у якому по випромінюванню сприймається оком (видимий діапазон - довжини хвиль від 380 до 760 нм).

Оптична область спектра електромагнітних випромінювань складається із трьох ділянок: невидимих ультрафіолетових випромінювань (довжина хвиль 10-400 нм), видимих світлових випромінювань (довжина хвиль 400-750 нм), сприйманих оком як світло й невидимі інфрачервоні випромінювання (довжина хвиль 740 нм - 1-2 мм).

Світлові випромінювання, що впливають на око й викликають відчуття кольору, розділяють на прості (монохроматичні) і складні. Випромінювання з певною довжиною хвилі називають **монохроматичним**.

Дисперсія світла

Дисперсія – залежність показника переломлення речовини від довжини хвилі світла. Завдяки дисперсії біле світло розкладається в спектр при проходженні через скляну призму. Тому такий спектр називають дисперсійним.

Спектр — послідовність монохроматичних випромінювань, кожному з яких відповідає певна довжина хвилі електромагнітного коливання.

Спектральна сполука випромінювання різних речовин досить різноманітна. Проте, всі спектри можна розділити на три типа:

- **Безперервні спектри.**

Це означає, що в спектрі представлені хвилі всіх довжин. У спектрі немає розривів, і на екрані спектрографа можна бачити суцільну різнобарвну смугу.

Безперервні (або суцільні) спектри дають тіла, що перебувають у твердому або рідкому стані, а також сильно стиснені гази. Для одержання безперервного спектра потрібно нагріти тіло до високої температури.

Характер безперервного спектра й сам факт його існування визначаються не тільки властивостями окремих випромінюючих атомів, але й у сильному ступені залежать від взаємодії атомів один з одним.

Безперервний спектр дає також високотемпературна плазма. Електромагнітні хвилі випромінюються плазмою в основному при зіткненні електронів з іонами.

- **Лінійчаті спектри.**

Лінійчаті спектри являють собою набір кольорових ліній різної яскравості, розділених широкими темними смугами. Наявність лінійчатого спектра означає, що речовина випромінює світло тільки цілком певних довжин хвиль (точніше, у певних дуже вузьких спектральних інтервалах). Кожна з ліній має кінцеву ширину.

Лінійчаті спектри дають всі речовини в газоподібному атомарному (але не молекулярному) стані. Ізольовані атоми хімічного елемента випромінюють строго певні довжини хвиль.

Звичайно для спостереження лінійчатих спектрів використовують світіння пар речовини в полум'ї або світіння газового розряду в трубці, наповненої досліджуваним газом.

При збільшенні щільності атомарного газу окремі спектральні лінії розширюються й, при дуже великій щільності газу, коли взаємодія атомів стає істотним, ці лінії перекривають один одного, образуя безперервний спектр.

- **Смугасті спектри.**

Смугастий спектр складається з окремих смуг, розділених темними проміжками. За допомогою дуже гарного спектрального апарата можна виявити, що кожна смуга являє собою сукупність великого числа дуже тісно розташованих ліній. На відміну від лінійчатих спектрів смугасті спектри створюються не атомами, а молекулами, не зв'язаними або слабко зв'язаними один з одним.

При розкладанні білого світла призмою в безперервний спектр кольорів у ньому поступово переходять один в іншій. Прийнято вважати, що в деяких границях довжин хвиль (нм) випромінювання мають наступні кольори:

390—440 – фіолетовий

440—480 - синій

480—510 – блакитний

510—550 – зелений

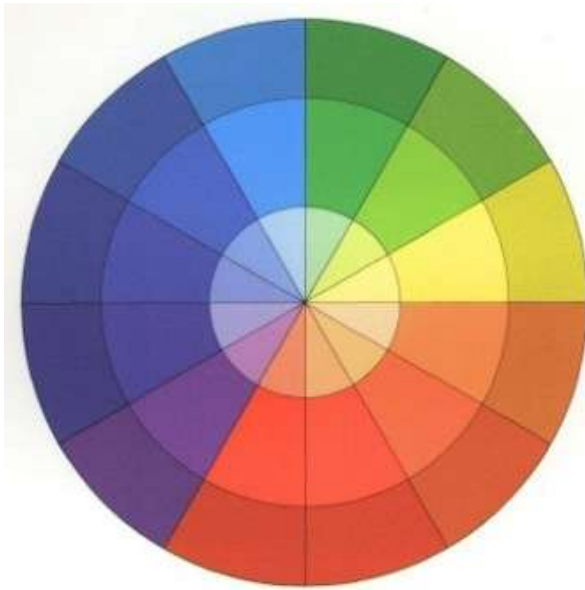
550—575 - жовто-зелений

575—585 - жовтий

585—620 – жовтогарячий

620—770 – червоний

Зіставити різні колірні сполучення й намітити декоративні ефекти вам допоможе спеціальна схема - так називане **колірне колесо**. Всі кольори можна одержати, змішуючи в різних співвідношеннях три первинних кольори: червоний, жовтий і блакитний. Змішуючи їх попарно, ви одержите три нові, вторинні кольори. Червоний з жовтим дадуть помаранчевий, жовтий із блакитним - зелений, а блакитний із червоним - фіолетовий. Зображення цих шести кольорів утворять сектори кола в такому порядку: червоний, помаранчевий, жовтий, зелений, блакитний та фіолетовий. Знову змішуючи попарно суміжні кольори, ви одержите шість третинних кольорів: червоно-помаранчевий, помаранчево-жовтий, жовто-зелений, зелено-блакитний, синьо-фіолетовий і фіолетово-червоний. Помістивши їх у коло, ви одержите колесо основних кольорів із дванадцятьма секторами.

2 Основні характеристики кольору.

Колірний тон — це така ознака хроматичного кольору, за якою один колір або відтінок відрізняється від іншого та йому можна дати назву "жовтий", "синій", "червоний". Колірних тонів існує 7, це кольори спектру з визначеною довжиною світлової хвилі, а кольорових відтінків значно більше, чим назв для них.

Світлота кольору(або яскравість), як хроматичного, так і ахроматичного — це ступінь різниці визначеного кольору від чорного або білого. Синоніми — тон, світлосила, тональність. Світлота кожної колірної плями залежить від 2-х компонентів — від світлоти чорного, яке є у даному кольорі, та від власної світлоти колірних променів. У практиці можна використовувати й власну світлоту, і суміші з білим або чорним. Будь-якому кольору завжди відповідає ахроматичний колір, рівний йому за світлотою. Терміни "світлота" та "колірний тон" тісно пов'язані за своїм змістом з поняттями "тон" та "колір". В мистецтвознавчій практиці розповсюджено розподілення художників на тоновиків та колористів, на рисувальників та живописців, це також пов'язано з проблемою зв'язку світлоти та колірному тону і має на увазі художників, в картинах яких перевершує ахроматичний або хроматичний початок. У природі колірний тон та світлота (тональність) завжди виявляються разом, нероздільно, їх розподілення — умовність образотворчого мистецтва.

Для визначення світлоти розглянемо такий знайомий художникові факт, як розбілювання кольорів, тобто їхнє висвітлення і одночасне зменшення кольоровості. Збільшенням розбілювання можна зовсім втратити забарвлення і одержати, кінець-кінцем, один білий колір. У художників цей прийом зветься розтяжкою кольорів. Проміжні кольори від повнокольорових (насичених) до білих художник вживає тоді, коли йому треба показати на картині багато світла. Відносна світлота фарби чи будь-

якого предмета визначається порівнянням їх з ідеально білою, яскраво освітленою поверхнею. **Яскравість** є характеристикою освітлення, що зазвичай зростає при збільшенні його інтенсивності. Зорове уявлення про яскравість звичайно оцінюється в межах діапазону "тьмянний-сліпучий" та відноситься тільки до випромінюваних кольорів. Сила світла чи яскравість освітленої поверхні є найбільш зрозумілими характеристиками освітленості, які оцінюються оком. Яскравість кольору залежить від інтенсивності світлового променя, тобто від амплітуди коливань певної хвилі.

За будь-якого ступеня освітлення в будь-якому мотиві будуть проявлятися 3 компоненти: світлий, середній та темний. Дотримування цього закону — гарантія правильного зображення природи та гарного сприйняття її глядачами. Не можна "добирати" колір предмету, якщо не визначені загальні тонові або світлотні відношення, котрі тримають усю картину.

Насиченість — ступінь кольоровості плями фарби порівняно рівною їй за світлотою ахроматичною плямою (це ступінь віддаленості кольору від сірого тієї ж світлоти). Умовно насичування кольору можна уявити як поступове перетворювання чорно-білої фотографії на кольорову. Насиченість — поняття особливо важливе для живописця.

В багатьох посібниках з кольорознавства термін "насиченість" змінюється словом "чистота", "ясність" і ці терміни розглядаються як синоніми. При популярному викладанні питань кольорознавства таке споріднення для простоти допускається, але воно стає неприпустимим при більш глибокому та професійному розгляді проблем теорії кольору.

Під "чистотою" кольору у кольорознавстві мають на увазі відсутність сумішей інших кольорів. Не всі спектральні кольори у цьому значенні є чистими, будучи при цьому насиченими. Чистих тільки 3 кольори, 3 фарби: червоний, жовтий та синій, це первинні, основні кольори. Фіолетовий, оранжевий, зелений не можуть бути чистими. Їх називають доповняльними (додатковими) або похідними (складеними).

Інтенсивність кольору є силою враження, що впливає на наше око.

Ці три характеристики кольору в природі майже неподільні — кожний колір їх має, але прояснюючи кожну з них, ми можемо точніше усвідомити, що саме являє собою даний колір. Для зміни кольору використовують білий (для розбілювання й зняття яскравості, разючості), чорний — для одержання нових, приглушених відтінків.

Такі терміни, як "колір", "колірний тон", "світлота", "червоний", "синій", "ахроматичний", "яскравий" і ін. відносяться до реакції на колір, тобто до відчуття людини, і в цьому змісті виступають психологічними. "Психофізичний колір" — нове визначення кольору в колориметрії, де можуть бути проведені точні виміри. Колориметрія відноситься до області психофізики, що граничить із психологією, фізикою, фізіологією і хімією. З початку 30-х років ХХ ст. колориметрія була поставлена на точну кількісну основу, загальноприйнятту в міжнародній практиці. Колір виражається

трьома числами, координатами кольору МКО — міжнародна комісія з освітлення.

У кольорознавстві часто вимірюють не насиченість, що сприймається візуально, а так звану чистоту, або колориметричну насиченість кольору, котра визначається відношенням яскравості спектральної складової до загальної яскравості кольору. Чистота кольору — відносна величина та виражається звичайно у відсотках. Чистота спектральних кольорів приймається рівною 1, або за 100 %, а чистота ахроматичних кольорів рівна 0. Знаючи про колірний тон, світлоту та насиченість кольору можна кількісно виміряти будь-який колір. Найменша зміна однієї з трьох складових тягне за собою зміну кольору. Для вимірювання кольору застосовують спеціальні прилади — спектрофотометри та колориметри різноманітних систем. Особливо важливо знати кількісне співвідношення кольорів в галузях виробництва, де необхідне точне відтворення колірних відтінків — у поліграфії, текстильній промисловості, на телебаченні, при пофарбуванні приміщень чи автомашин. Всі методи вимірювання кольору в колориметрії засновані на порівнянні кольорів, що знаходяться в одній площині та при однакових умовах освітлення.

3 Роль кольору в композиції

У композиції виділення кольором це най більш переконливий прийом для визначення «головних героїв» і прекрасний засіб для збереження цілісності картинного поля. Це типовий колорітс кольоровим акцентом. Тут не обов'язково узгодження з задачами передачі простору, в багатьох випадках саме виділення кольором допомагає посилити відчуття просторової глибини картини. Контраст може будуватися колірним тоном, світлотою, насиченістю. Колорит з кольоровим акцентом відрізняється від монохромного або поліхромного колориту своєрідним ритмом колірних плям і най більш яскраво вираженим в порівнянні з перерахованими вище колоритами. Сама природа колориту виражається в монохромові, в якій об'єднання кольором відбувається автоматично. Живописців найбільше приваблює поліхромія, багатобарвність, при условії, якщо в картині багато дрібних деталей. Об'єднувати доводиться або все поле картини, або віддельні предмети, викопачі в першу чергу тон і насиченість. Цей композиційний прийом найчастіше призводить до колориту теплого або холодного, нейтрально-середнього або вогненно-гарячого, тобто нескінченного ряду колоритів. Червоні тони в центрі переміщуються то вгору, стаючи більш теплими - помаранчевими, охристими, жовтими, то вниз -приобретая холодні відтінки і сірі тони.

Багато майстрів живопису віртуозно використовують колір, пляма в якості полноправного засобу композиції. Є певний прийом -якщо в картині небажана область - новка і в той же час необхідний колірний акцент, звичайно застосовується просте действо: в поле картини спалахують ще кілька невеликих колірних акцентів, що як би розсипає колір в просторі. Чим цікавіше ритм контрастних кольорів і світла плям, тим більше можливості

створити динаміку. У реалістичного живопису завдання матеріальності зображуваних предметів є однією з найважливіших. Блискуче прозоре скло і матова щільна кераміка, шорстке сукно і слизький шовк, прозоре небо і густе листя дуба, дзвінкий метал і глуха теракота цегли - всьому відповідають свої фарби і свої технічні прийоми. Загальна закономірність передачі кольору така: в матових і фактурних поверхнях найбільше значення має локальний, власний колір предмета. Непрозорі, але блискучі мають висвітлення певної частини тіні відбитим світлом. Прозорі, скляні тіла спалахують заломленням світлом в найнесподіваніших місцях, тут глухі тіні неіснуючі. У кожній своїй роботі художники намагаються висловити ту чи іншу думку, той чи інший настрій, стан, емоції. Саме колорит вирішує перше враження, яке справляє картина на зрите ля. Область колірної композиції є осередком ідейно-творчого начала в образотворчому мистецтві.

Практичне завдання:

- 1 Виконання таблиць « Ахроматичний та хроматичний ряд»
- 2 Закінчення роботи розпочатої в аудиторії.

Література:

- 1 Агостон Ж. Теория цвета и ее применение в искусстве и дизайне, М., 1982
- 2 Голубов В. Н. Пигменты и краски в живописи. М., 1989
- 3 Грегори Р. Л. Глаз и мозг, М., 1970
- 4 Зайцев А. С. Наука о цвете в живописи, М., 1986

Питання для самоконтролю:

- 1 Що таке колір?
- 2 Основні групи кольорів та специфіка їх утворення.
- 3 Основні властивості кольорів та їхні характеристики.
- 4 Особливості невластивостей кольорів.
- 5 Поняття «чистоти» кольору.

Самостійна робота № 6

Тема: Поняття «ахроматичні» та «хроматичні» кольори.

Мета: поглиблювати знання про колір та систематизувати кольорові характеристики, закріплювати знання про властивості кольорів, розвивати творчий потенціал.

Питання, що виносяться на самостійне вивчення:

- 1 Поняття «ахроматичні» та «хроматичні» кольори.
- 2 Фізичні основи кольору.
- 3 Властивості ахроматичних кольорів.
- 4 Розтяжка ахроматичних кольорів.
- 5 Хроматичні кольори.
- 6 Власні ознаки кольору.

2 Фізичні основи кольору.

Одні поверхні поглинають короткохвильові та відбивають довгохвильові промені, інші — навпаки. За такого вибіркового поглинання світлових променів поверхня має визначене забарвлення, визначений колір. Але є поверхні, які рівномірно поглинають та відбивають промені усіх довжин хвиль. Таке поглинання створює сірі поверхні. Чим більше поверхня невибірково відбиватиме промені, тим вона буде білішою, чим більше вона невибірково поглинати промені — тим буде чорнішою. Такі поверхні мають назву "ахроматичних". Ахроматичні кольори мають тільки одну характеристику — світлоту, яка визначається кількістю відбитого від поверхні світла.

Найменшу світлоту має чорний, а найбільшу — білий колір. Сприйняття нейтральних, ахроматичних кольорів залишається незмінним незалежно від інтенсивності освітлення, тобто за будь-якого освітлення ми чітко сприймаємо білі поверхні білими, а чорні — чорними. Це явище можна визначити як константу білизни. Білий об'єкт відбиватиме значно більше світла, ніж інший у межах зору. Отже, цей предмет надасть на сітківку більш інтенсивне зображення, а це означатиме, що якраз співвідношення, а не коефіцієнт відбиття світла визначає білу поверхню як саме таку. Білий папір завжди відбиває більше світла, ніж чорний, але світлота білого паперу у темряві, якщо її виміряти інструментально, може бути меншою, ніж світлота чорного, освітленого яскравим сонцем. Поняття константності білизни відрізняється від поняття світлоти предметів, яка є порівняними тональними відношеннями між ними.

Залежно від цього можна скласти поступовий ряд ахроматичних тонів від білого до чорного. Назва "ахроматичний колір", тобто "безколірний колір" ще раз вказує нам на нероздільний зв'язок між світлом та кольором. З одного боку, чорне, біле, сіре можна розглядати як щось протилежне кольору, а з іншого — ми розміщаємо чорні та білі фарби поряд з іншими та визначаємо їх також кольорами. Для живописця-художника білий, сірий та чорний є такі ж кольори, як і жовтий, синій, тому що вони використовуються у групі інших кольорів як рівноправні елементи колірної гармонії та колориту. Можна визначити 5 основних ступенів — чорний, темно-сірий, сірий, світло-сірий, білий. Ахроматичний ряд можна розширити до 10

градацій, 20, 30 та більше. Око звичайної людини здатне сприйняти до 500 тональних розтяжок.

Діапазон світлоти від білого до чорного у природі у тисячі разів перевищує діапазон світлоти між білою та чорною фарбами в умовах освітлення майстерні. У природі коливання освітлення настільки великі, що без показників вимірювального обладнання важко уявити собі їх чисельне вираження. Сонячне освітлення, наприклад, сильніше місячного у декілька сотень тисяч разів, а чорні предмети і чорні фарби ніколи не будуть абсолютно чорними внаслідок неминучого поверхневого відбиття. Таким чином, співвідношення світлоти в природі не можна переносити на полотно в їхніх абсолютних величинах, їх необхідно умовно перекладати. Ахроматичні кольори об'єднуються у I групу. II групу складають хроматичні кольори, тобто кольорові, зафарбовані. Звідси трапляються вислови: **поліхромний розпис** — багатоколірний; **монохромний** — одноколірний. Хроматичні кольори відрізняються один від одного за трьома характеристиками: колірним тоном, світлотою та насиченістю. Картина — це пофарбована поверхня, система колірних плям. Кожна колірна пляма відрізняється від іншої за цими трьома характеристиками. У практиці мистецтвознавства терміни "колірний тон", "світлота", "насиченість" використовуються дуже плутано, але для теорії кольорознавства ці поняття мають важливе значення, так як служать основою систематизації колірних явищ у природі та мистецтві. Якщо ахроматичний колір має ледь помітний синюватий, червонуватий чи інший відтінок, він вже є хроматичним.

Практичне завдання:

- 1 Закінчення композиції в монохромному колориті

Література:

- 1 Агостон Ж. Теория цвета и ее применение в искусстве и дизайне, М., 1982
- 2 Голубов В. Н. Пигменты и краски в живописи. М., 1989
- 3 Грегори Р. Л. Глаз и мозг, М., 1970
- 4 Зайцев А. С. Наука о цвете в живописи, М., 1986

Питання для самоконтролю:

- 1 Що таке хроматичні та ахроматичні кольори.
- 2 Власні та невластні властивості кольору.

Самостійна робота № 7

Тема: Кольоровий спектр. Основні та похідні кольори

Мета: поглиблювати знання про колір та систематизувати кольорові характеристики, закріплювати знання про властивості кольорів, розвивати творчий потенціал.

Питання, що виносяться на самостійне вивчення:

- 1) Поняття «основні» та «похідні» кольори.
- 2) Кольоровий спектр.
- 3) Визначення кольорів, що взаємно доповнюють один одного.

Змішання квітів. Існує два різних типи змішування кольорів.

1) Слагательное змішання (або аддитивное). Фізична сутність цього типу змішання полягає в підсумовуванні світлових потоків (променів) тим чи іншим способом. Види слагательного змішання:

- просторове. Це поєднання в одному просторі по-різному-зabarвлених світлових променів (монітори, театральні рампи).

- оптичне змішання. Це утворення сумарного кольору в органі зору людини, тоді як в просторі складові кольору розділені (поінтілістическая живопись).

- тимчасове. Це особливий вид змішання. Його можна спостерігати при змішуванні кольорів дисків, поміщених на Спецприлад "вертушка" Максвелла.

- бінокулярний. Це ефект різнобарвних очок (одна лінза одного кольору, друга - іншого).

Основні кольори змішання: Червоний, Зелений, Синій.

Правила слагательного змішання:

* При змішуванні двох кольорів розташованих по хорді 10-ступеневої кола виходить колір проміжного колірною тону. Приклад: Червоний + Зелений = Жовтий.

* При змішуванні протилежних квітів в 10-ступеневу колі виходить ахроматический колір.

2) Вичітательное змішання (або субтрактивна). Його сутність полягає в відніманні з світлового потоку будь-якої його частини шляхом поглинання, наприклад при змішуванні фарб, при накладенні напівпрозорих шарів один на одного, при всіх видах накладення або пропускання.

Основне правило: будь-яке ахроматическое тіло (фарба або фільтр) відображає або пропускає промені свого власного кольору і поглинає колір додатковий до власного.

Основні кольори при вичітательном змішуванні: Червоний, Жовтий, Синій.

Практичне завдання:

- 1) Замалювати еволюційний розвиток спектрів.
- 2) Зробити вправу по створенню 8-секторного спектра кольорів. Повторення аудиторного завдання.

Література:

- 1 Арнхейм А. Искусство и визуальное восприятие, М., 2007
- 2 Волков Н.Н. Цвет в живописи, М., 1985
- 3 Иттен Иоханес. Основы цвета М. 1998.
- 4 Уилкоккс М. Синий и желтый не дают зеленый. Как получить цвет, который действительно нужен. Москва. АСТ Астрель. 2004
- 5 О.В. Ильин, К.Ю. Бондарева. Цветоведение и колористика. С.-П., 2008
- 6 Эдвардс.Б. Цвет . Минск., Попурри, 2011г.

Питання для самоконтролю:

- 1 Що таке кольоровий спектр?
- 2 Як утворюється кольоровий спектр?
- 3 Які кольори є основні, похідні?
- 4 Види змішування?

Самостійна робота № 8

Тема: Емоційно – естетичні властивості кольорів.

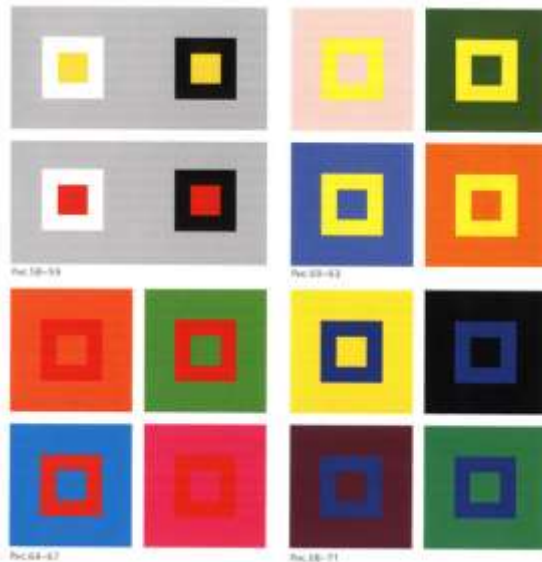
Мета: поглиблювати знання про колір та систематизувати кольорові характеристики, закріплювати знання про властивості кольорів, розвивати творчий потенціал.

Питання, що виносяться на самостійне вивчення:

- 1 Невласні ознаки кольору.
- 2 Асоціативне сприйняття кольору.
- 3 Цветовые ассоциации.

Психофізіологічна реальність кольору і є саме те, що я називаю колірним впливом. Колір як такової і колірний вплив збігаються тільки в випадку гармонійних півтонів. У всіх інших випадках

колір миттєво набуває змінений, нове качество. Наведемо тут кілька прикладів. Відомо, що білий квадрат на чорному тлі буде казатися більшим, ніж чорний квадрат такої ж величини на білому тлі. Білий колір випромінюється і виходить за свої межі, в той час як чорний веде до скороченню розмірів займаних їм площин. Світло-сірий квадрат здається темним на білому тлі, але той же світло-сірий квадрат на чорному сприйнятий-мається світлим.

На малюнку 58 жовтий квадрат дан на білому і на чорному тлі. На білому тлі він здається темнішою, проізо́дя враження легкого ніжного тепла. На чорному ж стає надзвичайно світлим і набуває холодний, агресивний характер. На малюнку 59 червоний квадрат зображений на білому і чорному тлі. На білому червоний колір здається дуже темним і його яскравість ледь помітна. Але на чорному той же червоний випромінює яскраве тепло. Якщо синій квадрат зобразити на білому і чорному фоні, то на білому він буде виглядати темним, глибоким кольором, а навколишній білий стане навіть більш світлим, ніж у випадку з жовтим квадратом. На чорному ж фоні синій колір посвітлішає і придбає яскравий, глибокий і світиться тон. Якщо сірий квадрат зобразити на крижаному синьому і на червоно-помаранчевому тлі, то на крижаному синьому він стане червонуватим, в той час як в оточенні червоно-оранжевого - синюватим. Різниця стає дуже помітною, якщо ці композиції розглядати одночасно. Коли колір і враження від нього (його вплив) не збігаються, колір справляє дисонанс, подвійне, нереальне і швидкоплинне враження. Факт превращення матеріальної даності форми і кольору в віртуальну вібрацію дає художнику можливість висловити те, чого не можна передати словами. Наведені приклади могли б бути розглянуті і як прояв симультанности. Можливість симультанних перетворень змушує нас при роботі над кольоровою композицією починати з оцінки впливу кольору і потім вже відповідно до цього думати про характере і розмірах кольорних плям.

Практичне завдання:

Закінчення розпочатої роботи в аудиторії.

Література:

- 1 Арнхейм А. Искусство и визуальное восприятие, М., 2007
- 2 Волков Н.Н. Цвет в живописи, М., 1985
- 3 Иттен Иоханес. Основы цвета М. 1998.
- 4 Уилкоккс М. Синий и желтый не дают зеленый. Как получить цвет, который

дійсно потрібен. Москва. АСТ Астрель.2004

5 О.В. Ильин, К.Ю.Бондарева .Цветоведенье и колористика. С.-П.,2008

6 Эдвардс.Б. Цвет . Минск., Попурри, 2011г.

Питання для самоконтролю:

1 Психологічний вплив одиничних барв.

2 Групи кольорових асоціацій

Самостійна робота № 9

Тема: Види контрастів.

Мета: поглиблювати знання про колір та систематизувати кольорові характеристики, закріплювати знання про властивості кольорів, розвивати творчий потенціал.

Питання, що виносяться на самостійне вивчення:

1 Значення контрасту в системі художньої виразності.

2 Одночасний світловий контраст.

3 Граничний контраст.

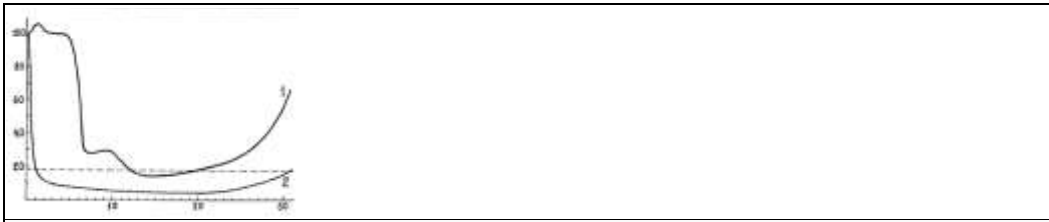
4 Контраст за насиченістю.

5 Послідовний контраст.

СТЕПЕНІ ТА ВИДИ КОНТРАСТУ

У кольорознавстві контрастом називається ілюзорне змінювання кольорів за основними характеристиками: колірним тоном, світлотою та насиченістю. Контрасти розподіляють на два види: ахроматичний (світлістний, тоновий) та хроматичний (колірний). У кожному з них відрізняють одночасний, послідовний та крайовий (або прикордонний).

Одночасний контраст — зміна кольорів під впливом інших, їх оточуючих. У практиці образотворчого мистецтва мають справу і з хроматичним, і з ахроматичним контрастом. Суть явища у тому, що світла пляма на темному фоні здається ще більш світлою, а темна на світлому фоні — більш темною, чим має бути. Насиченість кольору залежить від фону. Наприклад, жовтий на білому — слабо виразний, але виразний на темному, він майже світиться; насичені синій і фіолетовий кольори на темному нечіткі, а на світлому — навпаки. Таке явище називають ще взаємовпливом кольорів. Контраст залежить також від форми та величини плями.

Відносність кольору — сприйняття фігури залежно від тону фона

Ефект одночасного колірного контрасту виникає при взаємодії двох хроматичних кольорів або хроматичного з ахроматичним. Це явище більш складне, ніж тоновий контраст. Хроматичний контраст стає сильнішим, якщо взаємодіючі кольори рівні за світлотою. Протиставлення хроматичних та ахроматичних кольорів дає можливість художникам добиватися надзвичайної інтенсивності фарб. При зіставленні доповнюючих кольорів у сприйнятті не виникає нових відтінків, а відбувається лише ілюзорне взаємне підвищення насиченості та світлоти. Із збільшенням відстані відбувається оптичне змішування у сторону загального сірого кольору.

Знаходячись поряд, кольори змінюються не тільки за світлотою, але й набувають нових колірних відтінків. Наприклад, в оточенні червоного сірий колір здається трохи зеленішим, а на зеленому фоні, навпаки, трохи рожевим. Також з жовтим та оранжевим кольорами. Складається враження, що до сірого тону кожен раз підмішуються відповідні фарби, тобто у ахроматичних кольорів виникає колірний відтінок. Таким чином, плями сірих тонів отримують протилежні (доповнюючі) відтінки тих площин, на яких вони знаходились. Аналогічні явища можна спостерігати і у хроматичних кольорів. Якщо жовтий колір знаходиться в оточенні червоного, то він сприймається трохи зеленим, лимонно-жовтим, на зеленому фоні він здається трохи оранжевим, на синьому або фіолетовому — більш насиченим. Кожен тон картини пов'язаний з оточенням, і в залежності від нього стає холоднішим, світлішим або темнішим. Колір предмету не є чимось абсолютним, постійним, він змінюється залежно від освітлення та загального колірного оточення. Біла скатертина здається трохи блакитною, якщо на неї покласти апельсини, та трохи рожевою, якщо ми бачимо на ній зелені яблука (тобто це одночасний контраст доповнюючих кольорів). Однак, коли нам необхідно точно визначити колір зразка фарби, його слід розглядати ізольовано, без впливу оточуючих кольорів, краще на нейтральному сірому фоні середньої світлоти.

Контур (чи його відсутність) та силует також беруть участь в дії одночасного контрасту. Інколи кольорові затікання надають оригінальності й неповторності акварельному малюнку. На чорному фоні знижується насиченість кольорів, на білому — підвищується. Отже підсумок, що біла рама робить тони живописного твору більш густими, насиченими, а чорна — більш білястими.

Крайовий контраст виникає на межі двох сусідніх пофарбованих поверхонь. Найбільш виразно, чітко виявляється коли поряд знаходяться декілька смуг, різних за світлотою (крайовий тональний контраст) або за

кольором (крайовий колірний контраст). При крайовому колірному контрасті сусідні кольори змінюються у тому ж напрямку, що й при одночасному контрасті, тобто жовта пляма поряд з червоною буде зеленіше, але чим вона буде далі від червоного, тим більше буде слабіти цей ефект. Крайовий та одночасний контрасти з'являються завжди разом, тільки у різному ступені, в залежності від співвідношення плями та фону. Якщо невелика світла пляма знаходиться на темному фоні, крайовий контраст майже відсутній; чим більше пляма, тим сильніше явище крайового контрасту. В орнаментальних композиціях (тканини, килими, шпалери) якщо декілька площин, різних за кольором та світлотою торкаються, їх обводять як правило білим, сірим або чорним контуром. Ці тонкі смуги перешкоджають дії крайового контрасту.

Послідовний контраст — зміна колірних вражень під впливом раніше спостережених кольорів. При послідовному контрасті кінець зорового відчуття не збігає з дією подразника, а як би відстає від нього, запізнюється, так як в органі зору відбуваються визначені процеси. При тривалому сприйнятті будь-якого кольору потім завжди виникає колір доповнюючий. Якщо спостерігати червону пляму, а потім перевести погляд на білу поверхню, то на ній з'явиться такої ж форми світло-зелена пляма. Малонасичені кольори не викликають послідовного контрасту. Послідовний контраст є результатом колірної втомленості ока під впливом дії світла та кольору. Колірна втомленість тим сильніше, чим більше яскравий та насичений колір. Цю обставину треба враховувати при роботі на пленері, при організації натурних постановок. Яскраво освітлений мотив сильно втомлює зір. Відповідно цьому потрібно планувати роботу живописця — частіше давати відпочинок очам, зменшувати тривалість сеансу роботи над етюдом. Засвоєння законів контрасту допомагає художникові орієнтуватися в тих змінах кольору зображеного об'єкту, які відбуваються дуже часто і звичайно з зусиллям фіксуються оком. Закони контрасту повинні використовуватися як засіб для досягнення виразності та кольорової єдності твору. Явища крайового та одночасного контрасту зобов'язують художника знаходити гармонію між сусідніми кольорами, підсилюючи або послаблюючи їх контрастну взаємодію, наприклад, змінюючи величину площини взаємоконтрастних поверхонь, розміщуючи поряд з теплопофарбованими предметами предмети у холодній гамі, віддаляючи предмети один від одного на площині за допомогою кольору, використовуючи різне освітлення. Якщо перейти з приміщення, пофарбованого насиченим кольором, наприклад червоним, у суміжну кімнату рожевого кольору, то перше враження про неї утвориться як про бляклу та майже безколірну. Але ж ця рожева кімната здасться значно рожевішою, якщо ввійти до неї з зеленої кімнати.

Контраст за **теплохолодністю** є одним з найдзвінкіших серед інших типів контрасту та одним з найсильніших чинників образно-емоційного впливу на глядача. До цього виду контрасту можна віднести контраст доповнюючих кольорів та різні типи сполучень споріднено-контрастних кольорів. Протилежні кольори — теплі та холодні — посилюють один

одного. Різноманітні асоціативні прояви контрасту теплого і холодного (тіньовий-сонячний, рідкий-густий, легкий-важкий, далекий-близький, вологий-сухий, прозорий-непрозорий та ін.) говорять про його великі виразні можливості. Найбільш цікавою для дослідження властивостей теплохолодності, в залежності від насиченості, відтінку та світлоти, виявляється пара "червоний-зелений".

В "Руководстве по цвету для архитекторов, строителей и студентов" 1967 р. видання Л.К.Абрамов виявляє ефекти колірних контрастів за досвідом практичної роботи:

- більш насичений колір викликає більш сильний контраст по відношенню до кольору менш насиченого. Слід зазначити, що важливий не сам ступінь насиченості кольору, а співвідношення насиченості кольорів, що сполучаються;

- зіставлення доповнюючих чи контрастних кольорів посилює насиченість кожного з них;

- чим більше площа кольору, що викликає контраст, тим він сильніше відчувається;

- одночасний контраст сильніше за всього виявляється на лінії з'єднання кольорів, які взаємодіють;

- кольори зеленої частини спектру викликають найбільш сильну дію контрасту;

- одночасний світловий контраст послаблює прояв колірного контрасту;

- ахроматичне окантування колірної плями зменшує дію одночасного контрасту;

- зіставлення кольорів, близьких за колірним тоном, знижує насиченість кожного з них;

- тривале спостереження кольору веде до ілюзорного зменшення його насиченості;

- явища тонового і колірного контрасту завжди і всюди визначають наше сприйняття оточуючого середовища.

На відміну від одночасного та послідовного контрасту кольоровий контраст виражає ступінь відмінності чи протиставлення кольорів в першу чергу по кольоровому тону і світлоті.

Встановлені **три ступеня** кольорового контрасту: **великий, середній і малий**. Естетика кольору вимагає найперше виразності кольорових контрастів, їх значення в композиції.

Тут види контрастів та їх діапазон такі:

- **по світлоті** – світлий – темний (хроматичні, ахроматичні, змішані);

Для наглядності візьмемо три однакові квадрати зі світлосірого паперу і розмістимо їх на білому, чорному та сірому фонах. Сірий на білому буде

виглядати значно темніше ніж сірий на чорному, який буде виглядати світлим.

- **по кольоровому тону** – колір і його доповнюючий;
- **по насиченості** – насичений хроматичний і ахроматичний;
- **по чистоті** – оптимальний темносірий;
- **по фактурності** – матовий – блискучий;
- **по асоціаціям:** просторовим – виступаючі – відступаючі кольори; температурним – теплі – холодні; ваговим – легкі – важкі; по активності впливу – активні – пасивні, збуджуючі – пригнічуючі, заспокійливі і т.п.

Кольорові співвідношення можуть ґрунтуватися тільки на одному виді контрасту при рівності інших характеристик. Ахроматичні кольори можуть відрізнятися тільки по світлоті як при однаковій так і при різній фактурі.

Контрасти по кольоровому тону не виключають контрастів по інших характеристиках, причому допускають велику кількість варіантів.

Загальна ступінь контрастності відношення кольорів визначається сумарним значенням всіх видів контрастів.

Наприклад, участь у співвідношенні кольорів тільки двох видів контрасту – по кольоровому тону і по світлоті – пропонує варіанти, що залежать від ступеня контрасту.

Великий кольоровий контраст – допускає великий контраст по кольоровому тону при середньому і великому контрасті по світлоті (жовтий і синій); середній контраст по кольоровому тону при великому контрасті по світлоті (жовтий і темнозелений).

Середній кольоровий контраст – обумовлює середній контраст по кольоровому тону при середньому контрасті по світлоті (жовтий і зелений); малий контраст по кольоровому тону при великому контрасті по світлоті (жовтий і темнооранжевий);

Малий кольоровий контраст - пропонує малий контраст по кольоровому тону при середньому і малому контрастах по світлоті (жовтий і оранжевий); середній контраст по кольоровому тону при малому контрасті по світлоті (жовтий і світлозелений); великий контраст по кольоровому тону при малому контрасті по світлоті (оранжевий і голубий).

Практичне завдання:

- 1 Закінчення роботи з стилізованого натюрморту на контраст.

Література:

- 1 Арнхейм А. Искусство и визуальное восприятие, М., 2007
- 2 Волков Н.Н. Цвет в живописи, М., 1985
- 3 Иттен Иоханес. Основы цвета М. 1998.
- 4 Уилкоккс М. Синий и желтый не дают зеленый. Как получить цвет, который действительно нужен. Москва. АСТ Астрель. 2004
- 5 О.В. Ильин, К.Ю. Бондарева. Цветоведенье и колористика. С.-П., 2008
- 6 Эдвардс Б. Цвет. Минск., Попурри, 2011 г.

Питання для самоконтролю:

- 1 Що таке контраст?
- 2 Різновиди контрастів?
- 3 Особливості дії різних контрастів?

Самостійна робота № 10

Тема: Гармонійне поєднання кольорів. Класифікація кольорових поєднань.

Мета: розширення знань з кольорознавства, закріплення поняття нюанс та гармонія, розвиток естетичного смаку та розкриття творчого потенціалу.

Питання, що виносяться на самостійне вивчення:

- 1 Поняття кольорової гармонії.
- 2 Гармонія кольорів, що взаємно доповнюють один одного.
- 3 Поняття колориту.
- 4 Локальний і предметний колір.
- 5 Класифікація кольорових гармоній.
- 6 Нюанс.

Гармонія - це філософсько-естетична категорія, що означає цілісність, злитість, закономірну зв'язність всіх частин і елементів форми, тобто це високий рівень впорядкованості різноманіття і відповідність частин у складі цілого, що відповідає естетичним критеріям досконалості і краси.

Колірна гармонія - це поєднання окремих кольорів або колірних множин, що утворюють органічне ціле і викликають естетичне переживання.

Колірна гармонія в дизайні є певним поєднанням кольорів з урахуванням всіх їх основних характеристик, таких як

- колірному тону;
- світлин;
- насиченості;
- форми;

- розмірів займаних цими квітами на площині, їх взаємного розташування в просторі, яке призводить до колірної єдності і найбільш сприятливо естетично впливає на людину.

Ознаки гармонії кольору:

1) Зв'язок і згладжена. Сполучними фактором може бути: монохромність, ахроматичність, які об'єднують підмішування або нальоти (підміна білого, сірого, чорного), зрушення до якого-небудь кольоровим тоном, гамма.

2) Єдність протилежностей, або контраст. Види контрасту: за яскравістю (темне-світле, чорне-біле і т.д.), по насиченості (чисті і змішані), по колірному тону (додаткові або контрастні поєднання).

3) Міра. Тобто в композицію, наведену до гармонії нічого додати і прибрати.

4) Пропорційність, або співвідношення частин (предметів або явищ) між собою і в цілому. У гамі - це подібність відносин яркостей, насиченості і відтінків кольорів. Розглянемо співвідношення площ колірних плям:

1 частина світлого поля - 3-4 частини темного поля;

1 частина чистого кольору - 4-5 частин приглушеного;

1 частина хроматічного - 3-4 частини ахроматічного.

5) Рівновага. Кольори в композиції повинні бути врівноважені.

6) Ясність і легкість сприйняття.

7) Прекрасне, прагнення до краси. Неприпустимі психологічно негативні кольору, дисонанси.

8) Піднесене, тобто ідеальне поєднання кольорів.

9) Організованість, порядок і раціональність.

Класична гармонія повинна уникати поєднання кольорів в середньому інтервалі кола: Помаранчевий-Зелений, Фіолетовий-Блакитний, Пурпурний-Помаранчевий; ці кольори і не близькі і не далекі, вони, на думку Гете, не мають ясності висловлювання. Класичне поєднання кольорів по Гете:

гармонійно поєднуються Помаранчевий-Синій, Жовтий-Фіолетовий, Червоний-Зелений;

безхарактерне зіставлення: Жовтий-Помаранчевий, Помаранчевий-Червоний, Червоний-Фіолетовий, Фіолетовий-Синій;

негармонійне поєднання: Жовтий-Зелений, Зелений-Синій.

Поєднання кольорів з позиції декоративності. Гармонія завжди вище і ширше поняття "декоративності". Декоративність можна охарактеризувати як якийсь максимум естетичної якості. З позиції декоративності традиційно гармонійною тріадою колірної гами є Червоний, Білий, Чорний.

	К	О	Ж	З	Г	С	Ф	П	Б	Ч	С ер ы й	К ор и ч	З ол от о	С ер е бр о
К	X	-	?	+	+	+	-	--	+	+	-	?	+	+
О		X	-	--	+	+	+	--	+	-	--	?	-	-
Ж			X	?	+	+	+	--	-	-	--	+	-	-
З				X	-	?	+	+	?	--	-	+	+	+
Г					X	--	?	+	+	--	--	+	+	+
С						X	-	+	+	--	--	+	+	+
Ф							X	-	-	--	-	?	+	+
П								X	+	-	-	-	+	+
Б									X	+	+	+	+	-
Ч										X	+	-	+	+

Серый											X	?	-	-
Корич.												X	-	+
Золото													X	?
Серебро														X

Пояснення:

- ПОГАНО

-- ДУЖЕ ПОГАНО

+ ДОБРЕ

? ЗАЛЕЖИТЬ ВІД СТУПЕНЯ ГАРМОНІЗАЦІЇ.

Кольорова гама

Колірна гама - це ряд гармонійно взаємозв'язаних відтінків кольору, використовуваних при створенні художніх творів. Виділяють теплу, холодну і змішану гамаи.

Холодна колірна гама. Це гама, отримана шляхом використання кольорів з холодним відтінком.

рис.1

Тепла колірна гама. Це гама отримана шляхом використання кольорів з теплим відтінком.

Змішана або нейтральна колірна гама (ми об'єднали ці два поняття). Ця рівновага в композиції теплих і холодних (змішана) або відсутність теплих і холодних (нейтральна) відтінків. Важливо, щоб не відбувалося переважавання холодних або теплих відтінків.

рис.3

Колірна композиція

Колірна композиція - це сукупність колірних плям (на площині, об'ємної формі або в просторі) організованих з якої-небудь закономірності і розрахованих на естетичне враження. Залежно від кількості кольорів і відтінків входять в колірну композицію, виділяють наступні види композиції.

1) монохромов. У цій композиції домінує один колірний тон (+ кілька сусідніх квітів, які сприймаються як відтінки основного). Варіанти монохромов: колір + зсув по тону (на чуть-чуть); колір + ахромотический колір (Білий, Чорний, Сірий); колір + зачерненого або забеленого.

Що висловлює монохромна композиція:

а) Класична простота і ясність художньої мови (приклад: давньогрецька живопис, червонофігурні і чернофігурного вази).рис.4

б) Сильно спрямоване до певної міри вплив. Цей спосіб впливу узятий на озброєння релігією. Приклад: ікона Володимирської Божої Матері, Спас Нерукотворний (див. Рис.5), и інші ікони, оздоблення храмів, Рембрандт (див. Рис.6).

рис.5 Спас Нерукотворний

рис.6 Рембрандт Харменс ван Рейн Автопортрет

в) Зосередження на внутрішньому світі (живопис Китаю і Японії).
рис.7 Живопис Китаю

рис. 8 Живопис Японії

г) Старість, згасання життєвих сил, трагізм
(пізній Тіціан)
рис.9 Вечеліо Тіціан

д) Простота, доходчивість и броскість. Примери:
геральдика, (не завжди), изделия массовой культуры.
рис.10

е) Реклама. Один, нехай навіть не дуже яскравий колір на тлі
нохромного композиції сильно виділяється.

рис.11

2) Полярна композиція. Домінантою служить пара контрастують квітів протилежних (полярних в колірному колі): взаємодоповнюючі з 10-ступеневої кола або пара контрастних кольорів з 6, 12-ступеневої. Полярну композицію складають бки 2 кольори.

Що висловлює полярна композиція:

а) Ефект декоративності, який заснований на фізіологічній потреби очі вноваження вражень.

рі.12

б) Виявляє протиставлення (фігура-фон, велике-мале, добро-зло, жінка-ювік ...)

рис.13

в) Якщо полярні кольори насичені і не приведені до гармонії, тобто санірують один з одним, то така композиція використовується для досягнення іфліктності, напруженості, трагізму (живопис експресіоністів)

3) Триколірна композиція. Основу триколірної композиції можуть новити:

- тріада основних кольорів при їх слагательном змішуванні. Це рвоний, Зелений, Синій.

- тріада основних кольорів при їх вичітательном змішуванні. Червоний, втий, Синій. Див. Рис.14

- будь-які три кольори при вершинах рівностороннього трикутника ссаного в 12-ступінчастий коло. Приклад: Червоно-Помаранчевий, Жовто-еній, синьо-

Фіолетовий. рис.14

Триколірна композиція вважається найскладнішим типом колірної композиції, тому що її найважче гармонізувати. Для сприйняття вона не менш гадна, але тим не менше це найоптимальніший тип колірної композиції. Використовується при: зображенні одягу святих, для підкреслення їх святості (червоні з Синім одягу вказують на їх зв'язок з Господом, а зелений поділ креслює їх земне походження).

Багатобарвність. У даній колірній композиції домінує 4 і більше кольорів (чотирьохколірна композиція). Зазвичай: Червоний, Жовтий, Зелений, Синій. Або дві кольорові пари з 12-ступеневої кола взяті хрест-навхрест.

використовується:

- У природі, в храмах, в одязі (особливо царствених осіб, хоча і тут є винятки)

- Там де зображено велику кількість фігур і предметів; де прагнуть передати "космічність" твору, тобто де твір служить моделлю світу (храм, ієрархія, великі багатофігурні ікони із зображенням Бога, неба, землі, підземелля китло).

- Там де світ розсипається на расколки, панує хаос або весела плутанина (ямарковий дизайн, карнавальна мистецтво і цирк)

Багатобарвність із зсувом до одного колірною тону. Це синтез багатокольоровості і монохромов. Приклад - пейзажний живопис.

Ахроматическая композиція. Складається з Білого, Чорного, та різних сірих відтінків. У неї можуть бути включені невеликі плями кольорового кольору. Використовується для виявлення форми, тобто коли є потреба зробити акцент на формі.

Полухроматическая композиція. Сірий замінюється коричневим кольором.

ЗАВДАННЯ: Зобразити на одному аркуші 2 монохромні композиції. Одну в теплих відтінках, іншу - в холодних, використовувати один колір.

Приклади робіт

ТИПИ КОЛОРИТА, ІХ МЕСТО В КУЛЬТУРЕ ИСКУССТВЕ.

Почнемо з того, що до цих пір чіткого визначення колориту

немає. Під колоритом прийнято мати на увазі систему кольорів, їх поєднань і взаємин у творі (мистецтва або дизайну), що утворюють естетичне єдність і виражає будь-яку думку, почуття, стан природи або людини. Про колориті всього твору можна говорити в тому випадку, коли виконуються наступні умови:

- однаковий ступінь чистоти або змішаності квітів твору.
- узагальнюючий наліт якогось кольору.
- "світлова вуаль", тобто всі кольори однаково насичені.

Типи колориту.

1) Насичений або яскравий колорит. Головні ознаки цього типу: максимально можлива насиченість його елементів. Основні кольори: Червоний, Жовтий, Зелений, Синій, Білий, Чорний (+ деякі проміжні: Помаранчевий, Блакитний, Фіолетовий, Пурпурний). Див.

Рис.1 рис.1

Застосовується цей тип колориту:

- в "примітивних" культурах;
- в народному мистецтві;
- в міському фольклорі;
- в мистецтві кітч (низькопробне мистецтво);
- в агітаційній і рекламній графіці;
- в авангардному перебігу живопису ХХ століття;
- в дитячому, молодіжному та спортивному дизайні;
- в мистецтві народів південних і північних (прибалти, скандинави, ескімоси) країн;
- в геральдиці;
- в карнавальному мистецтві.

2) розбілені колорит. Див. Рис2. Це підміна білого кольору до квітів твору. Був властивий доживає свій вік дворянству. Застосовувалися такі поєднання: Білий, відтінки рожевого, золотого, жовтого і т.д.

рис.2

3) зачорненого колорит. Див. Рис.3 Це підміна в твір чорного кольору. Твори з зачорненим колоритом висловлюють таємницю,

трагізм, старість, згасання, чорні думки, в розумінні світу немає ясності.

рис.3

4) ламається колорит. Виходить додаванням Сірого. Є ознакою втоми, пессимизма, предпочитається более пожилыми людьми. См.

рис.4

рис.4

5) Класичний колорит. Кольори гармонізовані, не втомлюють своєю яскравістю і насиченістю, вони завжди приглушені і пом'якшені чим-небудь (див. Будь-який класичний твір).

У дизайні часто застосовується змішання колоритів.

ЗАВДАННЯ:

- 1) Двобарвна композиція в розбілені колориті.
 - 2) Триколірна композиція в приглушеному колориті (тобто додати сірий).
 - 3) Чотириколірна композиція в насиченому колориті.
- Приклади ВИКОНАНИХ РОБІТ.

Практичне завдання:

- 1 Закінчення ескізу предмету інтер'єру з використанням кольорових відношень на нюанс.

Література:

- 1 Арнхейм А. Искусство и визуальное восприятие, М., 2007
- 2 Волков Н.Н. Цвет в живописи, М., 1985
- 3 Иттен Иоханес. Основы цвета М. 1998.
- 4 Уилкоккс М. Синий и желтый не дают зеленый. Как получить цвет, который действительно нужен. Москва. АСТ Астрель. 2004
- 5 О.В. Ильин, К.Ю. Бондарева. Цветоведение и колористика. С.-П., 2008
- 6 Эдвардс Б. Цвет. Минск., Попурри, 2011г.

Питання для самоконтролю:

- 1 Що таке гармонія?
- 2 Що можна розказати про нюанс?
- 3 Контраст та синтез кольору?